ПРАЛЕТАРЫІ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР.

№ 20 (1554) | Пятніца, 10 сакавіка 1961 года | Цана 4 кап.

Савецкім жанчынам

Зварот Цэнтральнага Камітэта КПСС у сувязі з Міжнародным жаночым днём — 8 сакавіка

Дарагія таварышы жанчыны! Слаўныя дочкі савецкага народа, актыўныя будаўнікі камунізма!

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Савецкага Саюза горача вітае і віншуе вас з Міжнародным жаночым днём — 8 сакавіка, днём адзінства і салідарнасці працоўных жанчын усяго свету.

У гэтым годзе савецкі народ адзначае дзень 8 сакавіка ў абстаноўцы вялікага палітычнага і вытворчага ўздыму, [illegible] XXII з'езда КПСС. Ва ўсіх кутках нашай неабсяжнай Радзімы шырока разгортваецца сацыялістычнае спаборніцтва ў гонар з'езда партыі, за датэрміновае выкананне плана 1961 года — трэцяга года сямігодкі. [illegible]

Разам з усім народам савецкія жанчыны аднадушна і горача адабраюць рашэнні студзеньскага Пленума ЦК КПСС, які намеціў праграму далейшага магутнага ўздыму ўсіх галін сельскай гаспадаркі. [illegible]

[illegible]

Савецкім жанчынам уручана 1.143.898 ордэнаў і медалёў.

Разам з усім народам жанчыны актыўна ўдзельнічаюць у палітычным і грамадскім жыцці краіны, у кіраванні дзяржавай. Сярод народных выбраннікаў — дэпутатаў Вярхоўнага Савета СССР 366 жанчын. Звыш 2.500 жанчын выбраны ў Вярхоўныя Саветы саюзных і аўтаномных рэспублік. Мільёны жанчын удзельнічаюць у рабоце партыйных, прафсаюзных, маладзёжных, жаночых, кааператыўных і іншых грамадскіх арганізацый.

[illegible]

... гаспадаркі. Разам з усім народам на фронце і ў тыле яны стойка і самаадданa кавалі перамогу над фашызмам у перыяд Вялікай Айчыннай вайны і прымалі актыўны ўдзел у ліквідацыі яе цяжкіх вынікаў. Цяпер, калі наша краіна ідзе ў авангардзе ўсяго прагрэсіўнага чалавецтва па шляху да камунізма, савецкія жанчыны аддаюць усе свае сілы і веды справе далейшага ўмацавання магутнасці сацыялістычнай Радзімы, настойліва змагаюцца за стварэнне матэрыяльна-тэхнічнай базы камунізма.

Мы з гонарам адзначаем, што партыя і народ выхавалі новых жанчын — свабодных і свядомых барацьбітоў за камунізм, сапраўдных гаспадароў сваёй радзімы і свайго лёсу. У радах удзельнікаў выдатнага руху за камуністычную працу, які ўвасабляе цудоўныя рысы чалавека новага грамадства, дастойнае месца займаюць і савецкія жанчыны. Усенароднае прызнанне атрымалі перадавыя работніцы і калгасніцы, якія праславілі нашу краіну працоўнымі дасягненнямі, бязмежнай адданасцю ідэям камунізма. Сярод іх — вышневалоцкая прадзільшчыца Валянціна Гаганава, іванаўская ткачыха Юлія Вечарова, звеннявая калгаса імя Сталіна Тарнопальскай вобласці Украінскай ССР Яўгення Далінюк, омская свінарка Тацяна Перашыўка, свінарка з Літоўскай ССР Она Багданайце і многія іншыя.

Карэнныя змены адбыліся за гады Савецкай улады ў жыцці жанчын былых нацыянальных ускраін царскай Расіі. У мінулым прыгнечаныя і бяспраўныя рабыні царызму, памешчыкаў і буржуазіі, феадальна-байскіх звычаяў, жанчыны Сярэдняй Азіі, Казахстана і іншых Савецкіх рэспублік сталі раўнапраўнымі і самаадданымі будаўнікамі новага грамадства. Павагу і славу заваявалі сваёй працай на карысць народа жанчыны Савецкага Усходу. Выдатны прыклад наватарства на ўборцы бавоўны паказала ўзбекская калгасніца-механізатар Турсуной Ахунава. Яе прыклад ужо знайшоў тысячы паслядоўнікаў. Сярод іх — азербайджанская калгасніца — вадзіцель бавоўнаўборачнай машыны Каўсар Мехціева. У Арменіі заваявала павагу і пашану высокімі надоямі малака даярка Ашхен Авецісян.

Вопыт жанчын—наватараў вытворчасці наглядна сведчыць, як узрастае актыўнасць жанчын у камуністычным будаўніцтве.

У асвеце і ахове здароўя, у навуцы і тэхніцы, у літаратуры і мастацтве — усюды плённа, з вялікім энтузіязмам працуюць нашы жанчыны.

Выдатныя заслугі савецкіх жанчын перад Радзімай высока цэняцца Камуністычнай партыяй і Савецкім урадам. Семдзесят шэсць жанчын удастоены звання Героя Савецкага Саюза, 2.874 жанчынам прысвоена званне Героя Сацыялістычнай Працы, з іх 24 узнагароджаны другім залатым медалем «Серп і Молат».

[illegible]

... нашай ленінскай партыі новымі поспехамі ў барацьбе за датэрміновае выкананне заданняў сямігодкі, за стварэнне ў краіне багацця прадуктаў і поўнае задавальненне патрэбнасцей савецкіх людзей.

Цэнтральны Камітэт КПСС упэўнены, што жанчыны — вучоныя, інжынеры, тэхнікі, спецыялісты сельскай гаспадаркі будуць яшчэ больш актыўна ўмацоўваць сувязі навукі з практыкай, хутчэй укараняць у народную гаспадарку дасягненні навукі і вопыт перадавікоў вытворчасці, зробяць усё для таго, каб перадавы вопыт у прамысловасці і сельскай гаспадарцы стаў здабыткам усіх рабочых і працаўнікоў вёскі.

Цэнтральны Камітэт КПСС верыць, што жанчыны — работнікі асветы і аховы здароўя, мастацтва і літаратуры яшчэ больш умела і настойліва будуць ужываць свае веды, свой талент для павышэння камуністычнай свядомасці працоўных, умацавання іх здароўя, выхавання падрастаючага пакалення ў духу камуністычных адносін да працы і грамадскай уласнасці, савецкага патрыятызму і інтэрнацыяналізму, захавання правіл сацыялістычнага супольнага жыцця.

Цэнтральны Камітэт КПСС заклікае ўсіх жанчын Савецкага Саюза і ў далейшым нястомна змагацца за ўмацаванне міру, умацоўваць адзінства і згуртаванасць усіх міралюбівых сіл зямнога шара ў імя ажыццяўлення вялікіх ідэалаў міру і дружбы народаў.

Няхай свяшчэнны агонь мацярынскай любві натхніць сэрцы ўсіх людзей на барацьбу за мір і дружбу, за светлую будучыню і шчасце нашых дзяцей, за перамогу розуму і справядлівасці!

Цэнтральны Камітэт КПСС заклікае партыйныя, савецкія, прафсаюзныя, камсамольскія арганізацыі і гаспадарчыя органы прымаць усе меры да таго, каб жанчына-працаўніца магла поўнасцю выкарыстаць вялікія заваёвы савецкай дэмакратыі, пастаянна клапаціцца аб жанчынах-маці, больш удзяляць увагі сям'і і школе ў выхаванні працавітага, адукаванага, свядомага, адданага Радзіме і справе камунізма падрастаючага пакалення.

Няхай жыве Міжнародны жаночы дзень — 8 сакавіка!

Няхай жывуць працоўныя жанчыны ўсяго свету!

Гонар і слава савецкім жанчынам — нястомным працаўніцам, актыўным будаўнікам камуністычнага грамадства, палымяным барацьбітам за мір!

Няхай жыве наша Савецкая Радзіма, якая паспяхова пракладвае чалавецтву шлях да камунізма!

Няхай жыве Камуністычная партыя — натхніцель і арганізатар сусветна-гістарычных перамог савецкага народа!

Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі Савецкага Саюза

Паведамленне ТАСС

АБ ЗАПУСКУ Ў САВЕЦКІМ САЮЗЕ ЧАЦВЁРТАГА КАРАБЛЯ-СПАДАРОЖНІКА

У адпаведнасці з планам работ па даследаванню касмічнай прасторы, 9-га сакавіка 1961 года ў Савецкім Саюзе быў выведзен на арбіту вакол Зямлі чацвёрты карабель-спадарожнік. Вага карабля-спадарожніка 4.700 кілаграмаў без уліку вагі апошняй ступені ракеты-носьбіта.

Карабель-спадарожнік рухаўся па арбіце, блізкай да разліковай, з вышынёй перыгея 183,5 кіламетра, з вышынёй апагея 248,8 кіламетра ад паверхні Зямлі і нахіленнем арбіты 64 градусы 56 мінут да плоскасці экватара.

Асноўнай мэтай запуску з'яўлялася далейшая адпрацоўка канструкцыі карабля-спадарожніка і ўстаноўленых на ім сістэм, якія забяспечваюць неабходныя ўмовы для палёту чалавека.

На караблі-спадарожніку была ўстаноўлена кабіна з паддоследнай жывёлінай — сабакам «Чарнушка» і іншымі біялагічнымі аб'ектамі, а таксама тэлеметрычная і тэлевізійная сістэмы, радыёсістэма для траекторных вымярэнняў і апаратура радыёсувязі.

Бартавая апаратура працавала ў палёце нармальна.

Пасля выканання намечанай праграмы даследаванняў карабель-спадарожнік у той жа дзень, па камандзе, зрабіў пасадку ў зададзеным раёне Савецкага Саюза.

Папярэдняе абследаванне карабля, які прызямліўся, паказала, што паддоследная жывёліна адчувае сябе нармальна.

У выніку запуску чацвёртага савецкага карабля-спадарожніка і паспяховага спуску яго з арбіты атрыманы каштоўныя даныя як па рабоце канструкцыі карабля і яго сістэм, так і па характару ўздзеяння ўмоў палёту на жывыя арганізмы.

У цяперашні час праводзяцца вывучэнне і апрацоўка атрыманых даных. Над біялагічнымі аб'ектамі, якія зрабілі палёт, устаноўлены нагляд.

Пачатак вялікай справы

Мінскае абласное ўпраўленне культуры і абласная бібліятэка імя А. С Пушкіна правялі трохдзённы семінар загадчыкаў раённых, гарадскіх і гарпасялковых бібліятэк.

Семінар быў прысвечаны рабоце бібліятэк вобласці напярэдадні XXII з'езду партыі і прапагандзе матэрыялаў студзеньскага Пленума ЦК КПСС. З дакладам па гэтаму пытанню выступіла намеснік дырэктара абласной бібліятэкі Т. Кузняцова.

Цікава расказалі прысутным пра вопыт работы Смалявіцкай і Барысаўскай раённых бібліятэках, аб іх цеснай сувязі з жыццём М. Аляксандрава і Л. Кац.

Цікава праводзяцца канферэнцыі чытачоў у Смалявіцкім раёне па кнігах аб сельскай гаспадарцы. Так, напрыклад, канферэнцыя на тэму «За высокі ўраджай гародніны» прайшла вельмі цікава і актыўна. У абмеркаванні прынялі ўдзел многія працаўнікі сельскай гаспадаркі.

— У Крупскім раёне дванаццаць сельскіх бібліятэк. У пяці з іх адкрыт доступ чытачоў да кніжных паліц. У раёне ўжо два гады, як кніга даведзена да кожнага двара, да кожнага пісьменнага чалавека, — гаворыць А. Крачок. загадчык перасоўнага фонду Крупскай раённай бібліятэкі. — Цяпер, у сувязі з двухмесячнікам прапаганды сельскагаспадарчай літаратуры, у нашым раёне аб'яўлен конкурс на лепшае правядзенне гэтай работы.

— Ідучы насустрач XXII з'езду партыі, — гаворыць загадчыца Мядзельскай раённай бібліятэкі Л. Навіцкая, — мы вылучылі кнігаиошаў, якія распаўсюджваюць кнігі, праводзяць калектыўныя чыткі газет, часопісаў і кніг. У гэтым нам шчыра дапамагаюць камсамольцы і бібліятэчны актыў.

Многа справядлівых папрокаў было выказана ў адрас работнікаў бібліятэчнага калектара. Да сённяшняга дня ў асобныя раёны не дасланы матэрыялы студзеньскага Пленума ЦК КПСС, няма літаратуры да выбараў у мясцовыя Саветы.

Слушна крытыкавала работнікаў кніжнага гандлю загадчыца Нова-Барысаўскай гарадской бібліятэкі Л. Гурэвіч. Яна адзначыла, што да двухмесячніка прапаганды сельскагаспадарчай літаратуры не завезены новыя выданні.

Удзельнікі семінара выехалі ў Маладзечанскую гарадскую цэнтральную бібліятэку імя Н. К. Крупскай для вывучэння вопыту работы па абслугоўванню чытачоў і арганізацыі адкрытага доступу да кніжных паліц.

НАСУСТРАЧ XXII З'ЕЗДУ КПСС

СЛУЖЭННЕ НАРОДУ — НАША ПРЫЗВАННЕ

Дзяржаўны народны аркестр БССР пачаў 1961 год з гастрольнага падарожжа па гарадах Беларусі і РСФСР. Нашы канцэрты з удзелам народнага артыста СССР, саліста Вялікага тэатра Саюза ССР А. П. Іванова адбыліся ў Бабруйску, Гомелі, Віцебску, Уладзіміры, Каўрове, Іванаве, Яраслаўлі, Волагдзе, Чарапаўцы. У ленінградскіх канцэртах разам з аркестрам выступалі народныя артысты БССР Т. Ніжнікава і Л. Бражнік.

Усюды музычнае мастацтва беларускага народа прымалася з вялікім задавальненнем. Нельга, напрыклад, забыць нашы сустрэчы з працоўнымі Чарапаўца, дзе многія аркестравыя творы слухачы прасілі паўтарыць. Незабыўнае ўражанне пакінуў у нас Ленінград, дзе мы выступалі ўжо ў другі раз.

З вялікім уздымам і хваляваннем мы рыхтаваліся да выступлення ў Крамлёўскім тэатры, і слухачы прынялі нас вельмі цёпла. Пасля гэтага канцэрты Беларускага аркестра адбыліся ў Туле, Арле, Курску, Бранску і Смаленску. Там разам з намі выступаў народны артыст БССР І. Балоцін.

За час гастрольнага падарожжа мы далі 30 канцэртаў, пазнаёмілі многа тысяч слухачоў з цікавым народным музычным мастацтвам Беларусі. Гэтая паездка прынесла вялікае творчае задавальненне ўсяму калектыву. У сакавіку нашы канцэрты адбудуцца ў Калінінградзе, Ліепаі, Рызе і Вільнюсе.

Часцей стаў выступаць Народны аркестр у Мінску з удзелам вядомых савецкіх спевакоў. У красавіку ў нашых адкрытых канцэртах выступяць саліст Вялікага тэатра Саюза ССР, народны артыст Савецкага Саюза Іван Пятроў, а таксама вядомы тэнар Генадзь Пішчаеў.

Адкрытыя канцэрты Народнага аркестра ў Мінску па новай праграме кожны раз з удзелам новых салістаў — вельмі цікавая з'ява. Такія канцэрты прыносяць творчую радасць і калектыву аркестра і нашым дарагім слухачам.

Адкрытыя канцэрты, гастрольныя паездкі аркестра патрабуюць усё новага і новага рэпертуару, але нашы кампазітары вельмі марудна адгукаюцца на нашы просьбы. Нас не могуць задаволіць два—тры творы за пяць год, якія мы атрымліваем ад беларускіх аўтараў. Не лепшыя справы з беларускім рэпертуарам і ў іншых дзяржаўных нацыянальных калектывах рэспублікі. Цікава, калі ў Саюзе кампазітараў ад слоў пяройдуць да канкрэтных спраў, да напісання добрых твораў для гэтых калектываў. Вельмі хочацца нагадаць многім нашым кампазітарам, што беларускі рэпертуар Народнага аркестра, Акадэмічнай капэлы і Народнага ансамбля песні і танца за апошнія гады амаль не папаўняецца. Сорамна прызнацца, але гэта так — нашы дзяржаўныя нацыянальныя калектывы вымушаны здабываць рэпертуар без удзелу беларускіх кампазітараў. Нельга больш мірыцца з гэтым.

Нядаўна адбыўся сход кампазітараў Беларусі. На ім заслухалі справаздачу, выбралі праўленне, якое, мы спадзяёмся, прыме ўсе захады да таго, каб рэпертуар нашых калектываў у самы бліжэйшы час пачаў папаўняцца высокамастацкімі творамі. Больш цвёрдая пазіцыя павінна быць і ў рэпертуарнай камісіі Міністэрства культуры БССР пры набыцці новых твораў ад кампазітараў, якая б улічвала патрэбы выканаўчых калектываў.

У гэтым годзе адбудзецца XXII з'езд КПСС. Усе савецкія людзі імкнуцца прынесці свае лепшыя здабыткі да гэтай вялікай і знамянальнай даты. Калектыў Народнага аркестра ўзяў таксама абавязацельствы ў сёлетнім годзе абслужыць канцэртамі 150 тысяч слухачоў, няспынна павышаць сваё майстэрства, памнажаць рэпертуар, даць больш канцэртаў працаўнікам сельскай гаспадаркі. Мы будзем дапамагаць падшэфным калектывам мастацкай самадзейнасці, выступаць у грамадскім парадку ў народных універсітэтах культуры (адзін такі канцэрт ужо адбыўся ў Гомельскім народным універсітэце мастацкага выхавання). У нашым калектыве многа моладзі, якая сумяшчае працу з вучобай у кансерваторыі і музычным вучылішчы. Павышэнне майстэрства кожным артыстам паспрыяе агульнаму павышэнню майстэрства ўсяго аркестра. У калектыве ствараюцца ўсе ўмовы для развіцця талентаў маладых музыкантаў.

У маі Народны аркестр дасць канцэрт з твораў савецкіх кампазітараў на сучасную тэму.

Калектыў аркестра сустрэне XXII з'езд КПСС новымі поспехамі, якія мы ўсе хочам прысвяціць гістарычнаму форуму партыі.

І. ЖЫНОВІЧ.
народны артыст БССР, мастацкі кіраўнік Дзяржаўнага народнага аркестра БССР.

Язэп ПУШЧА

Тарасу Шаўчэнку

На высокай кручы, над
Дняпром-ракою,
Слухаюць народы песню грамадою,
Слухаюць Тараса, сына Украіны.
Не зламалі буры крыл яго арліных,
Над Радзімай сокал узляцеў высока

І акінуў вокам зямлю ўсю навокал.
Сонечныя далі, радаснае ранне...
«Запавет» спяваюць і Дняпро,
і Канеў,
І браты, і сёстры, вербы і каліны,
І сыны, і ўнукі маці-Украіны.
Далучаўся голас роднага Купалы:
Досвіткам усталі, сонца не праспалі.

О, Кабзар-музыка, чарадзей вялікі,
Да шчаслівай долі свой народ
ты клікаў:
«Ланцугі няволі скінь, разбі,
народзе,
Родныя хай нівы табе шчодра
родзяць».
Над Дняпром шырокім, на высокай
кручы,
Слухаюць народы голас неўміручы.

Кампазітары ў рабочых

Саюз кампазітараў БССР наладзіў днямі творчую сустрэчу з будаўнікамі Бярозаўскай ДРЭС.

Клуб буйнейшай новабудоўлі сямігодкі запоўнілі рабочыя, інжынерна-тэхнічныя супрацоўнікі, інтэлігенцыя і моладзь. Да іх у госці прыехалі старшыня Саюза кампазітараў БССР, народны артыст СССР Я. Цікоцкі, народны артыст БССР прафесар М. Аладаў, кампазітар Г. Вагнер і выканаўцы іх твораў.

З вялікай увагай прысутныя праслухалі выступленне сакратара Саюза кампазітараў музыказнаўцы І. Ніснeвіча аб развіцці савецкай беларускай музычнай культуры, аб выдатных творах беларускіх аўтараў, аб бліжэйшых творчых планах кампазітараў у сувязі з падрыхтоўкай да XXII з'езду КПСС.

Расказалі аб сваіх творах, што пішуць да з'езду КПСС, Я. Цікоцкі, М. Аладаў, Г. Вагнер.

«Песняй аб Леніне» Ю. Семянякі, якую з надзвычайным натхненнем выканаў саліст Тэатра оперы і балету В. Чарнабаеў, пачаўся вялікі і разнастайны канцэрт. Гарачымі апладысментамі ўзнагародзілі слухачы народнага артыста БССР М. Дзянісава, артыстаў М. Марозаву, Ю. Матраева, Ю. Смірнова, скрыпача Л. Гарэліка, якія выканалі шэраг вакальных і інструментальных твораў беларускіх аўтараў. У канцэртную праграму была ўключана «Песня аб Мінску» Ул. Алоўнікава. Будаўнікі шчыра дзякавалі кампазітарам і артыстам, што прыехалі да іх.

Другая сустрэча адбылася ў Бярозаўскім Доме культуры. Пазнаёміцца з творчасцю беларускіх кампазітараў, з выканаўцамі іх твораў сабраліся слухачы ўніверсітэта культуры, прадстаўнікі грамадскіх і партыйных арганізацый раёна.

З канцэртам — у суседні калгас

Ужо некалькі год у калгасе імя Леніна Іванаўскага раёна працуе калектыў мастацкай самадзейнасці. Самадзейныя артысты вёсак Псышчава і Упірава часта выступаюць з канцэртамі.

Заслужанай славай карыстаюцца ўпіраўскія спевакі ў вёсках Тышкавічы, Калілах, Стрэльна і інш.

Днямі калектывы Псышчаўскай і Упіраўскай сельскіх бібліятэк вырашылі наведаць сваіх суседзяў з калгаса «1-е Мая».

Вестка аб тым, што прыедуць з канцэртам, абляцела вёскі Лядавічы, Опаль. Калгасны клуб запоўніла моладзь, пажылыя калгаснікі.

З вялікім поспехам былі выкананы самадзейнымі артыстамі песні аб партыі. Затым была паказана сцэнка «Здарэнне на палубе».

Канцэрт прайшоў цікава.

П. МАЗЬКО.

Рэха гераічных дзён

У Плешчаніцкім раённым Доме культуры экспанавалася перасоўная тэматычная выстаўка карцін «Абарона Брэсцкай крэпасці», арганізаваная Мінскім акруговым Домам афіцэраў.

Наведвальнікі з вялікай цікавасцю аглядалі карціны аб выдатных подзвігах, мужнасці, адвазе і самаадданасці гераічных абаронцаў Брэсцкай крэпасці.

А. АТАМАНЮК.

На рубяжах сямігодкі

Добрая слава ідзе на будаўніцтве Полацкага нафтаперапрацоўчага завода аб экіпажы экскаватара, які ўзначальвае камуніст Анатоль Сцяпанавіч Крэмень. За высокія вытворчыя паказчыкі экіпажу прысвоена званне камуністычнай працы. Цяпер механізатары нясуць працоўную вахту ў гонар XXII з'езду КПСС. Яны вырашылі выканаць сваё гадавое заданне да дня адкрыцця з'езду і адпрацаваць сто машына-гадзін на сэканомленым гаручым. Работнікі Упраўлення механізацыі трэста «Нафтабуд» вылучылі Анатоля Сцяпанавіча кандыдатам у дэпутаты Полацкага гарадскога Савета.

На здымку: А. С. Крэмень за прафілактычным аглядам вузлоў экскаватара.

Фота **С. Капелькі.**
Фотахроніка БЕЛТА.

Часопісы ў сакавіку

«ПОЛЫМЯ»

З новымі творамі выступаюць нашы паэтэсы. Нізку вершаў «Там, дзе горы Балканы» змясціла Эдзі Агняцвет. Паэму «Гаворацъ бессмяротныя», прысвечаную абаронцам Брэсцкай крэпасці, друкуе Еўдакія Лось. Публікуюцца новыя вершы Веры Вярбы.

У сувязі з 70-годдзем Паўло Тычыны надрукаваны яго твор «У Чарнобылі» (пераклад Р. Барадуліна).

Драматургія прадстаўлена п'есай Івана Шамякіна «Выгнанне блудніцы», проза — аповесцю Васіля Быкава «Здрада» і апавяданнем Алеся Пальчэўскага «Скарб».

З артыкулам «Чытаючы матэрыялы пленума» выступіў Ігнат Дуброўскі.

Пад рубрыкай «Успаміны, дзённікі, дакументы» публікуюцца «Недыпламатычныя нататкі» Максіма Танка, а таксама невядомыя вершы і пісьмы Якуба Коласа.

Надрукаваны артыкул Яўгена Рамановіча «Сучаснасць — галоўная тэма драматургіі».

Стагоддзе з дня смерці Тараса Шаўчэнкі часопіс адзначае падборкай матэрыялаў: «З песняю Тараса» Петруся Броўкі, «Серцем жити і людей любити» Уладзіміра Дубоўкі, «Па шаўчэнкаўскіх сцежках» Рыгора Няхая і «Чутны свету» Максіма Лужаніна. Вялікаму ўкраінскаму паэту прысвечаны і верш Усевалада Раждзественскага «Шаўчэнка ў Пецярбургу» (пераклад М. Калачынскага).

У раздзеле бібліяграфіі — рэцэнзіі Ул. Юрэвіча (на зборнік апавяданняў Алены Васілевіч «Падслухала сэрца»), А. Бялевіча (на зборнік вершаў Петруся Макаля «Вечны агонь»), І. Навуменкі (на манаграфію Янкі Казекі «Беларуская байка»), Р. Шкрабы (на зборнік апавяданняў Аркадзя Чарнышэвіча «Праз зімы і вёсны») і Марыны Барсток (на кнігу Н. Перкіна «Шляхі развіцця беларускай савецкай літаратуры 20—30-х гадоў»).

Надрукаваны кароткія рэцэнзіі, «Дзядоўнік на Парнасе».

«МАЛАДОСЦЬ»

У часопісе друкуецца пачатак аповесці Алеся Асіпенкі «Сын майго сына», апавяданне грузінскага пісьменніка Оцыя Іаселіяні «Белая дзяўчына» і працяг дарожных нататак чэшскіх падарожнікаў — вучоных Іржы Ганзелкі і Міраслава Зікмунда «Па дарогах свету».

Змешчаны падборкі вершаў Ізы Азерскай, Мірдзы Кемпе і Яўгена Вераб'я.

У раздзеле «Дарогамі сямігодкі» — гутарка з міністрам сельскай гаспадаркі БССР М. Луцэнкам, фотаінтэрв'ю са свінаркай саўгаса «Банонь» Л. Баравіцкай і рэпартаж А. Шчарбакова «Грамадскія канструктары». У раздзеле «Гары, камсамольскі агеньчык!» — нарыс Георгія Мазаніка «Вярбінка», замалёўка Паўла Тормасава «Добрае сэрца».

Друкуецца артыкул Івана Цішчанкі «Рыцары без страху» — пра слаўнага нашага суайчынніка, нарадавольца І. Грынявіцкага.

Б. Розен у артыкуле «Народжаныя газам» знаёміць чытачоў з незвычайным ужываннем газу для вырабу шмат якіх рэчаў хатняга ўжытку.

Антон Ус піша пра знаходжанне ў Беларусі І. Рэпіна, І. Ніснeвіч дзеліцца думкамі пра оперу Ю. Семянякі «Калючая ружа».

Мікола Слуцкі, выкладчык 10-й сярэдняй школы г. Ліды, у артыкуле «Зноў з жыццём» дзеліцца вопытам барацьбы з цемрашальскім вучэннем баптыстаў.

Рэцэнзуюцца кнігі «Млечны шлях» Вечаслава Адамчыка, «Матэрыялы да слоўніка народна-дыялектнай мовы» і «Старонкі братняй дружбы» С. Александровіча.

У раздзеле «Спорт» — артыкул У. Вельтнера «Наперадзе блакітны сцяжок» і А. Суэціна «У шахматыстаў-аматараў».

Часопіс змяшчае раздзелы «Агрэхі стылю», «Гумар і сатыра».

У бясплатным дадатку «А гармонік грае, грае...» — жартоўныя сцэнкі польскай пісьменніцы Стэфаніі Градзенскай і песні з нотамі для гурткоў мастацкай самадзейнасці.

«БЕЛАРУСЬ»

Артыкулам Міхася Лынькова «Да новых поспехаў і перамог», прысвечаным студзеньскаму Пленуму ЦК КПСС, адкрываецца нумар. Друкуюцца выступленні ўдзельнікаў Пленума — свінаркі саўгаса «Банонь» Лілі Баравіцкай і даяркі саўгаса «Рачкавічы» Глафіры Статкевіч.

Нямала матэрыялаў прысвечана нашым слаўным жанчынам: нарыс М. Грыцана пра Героя Савецкага Саюза З. Тусналобаву «Працяг подзвігу», фотарэпартаж Я. Кучара і І. Пятровіча аб маці гераіні Г. Зубок, нарыс І. Кармалітавай аб лепшых жанчынах Мінскага камвольнага камбіната «Самыя прыгожыя», допіс Б. Сокала аб дэпутаце Вярхоўнага Савета БССР Р. Казіміравай «Чалавек добрых спраў».

У часопісе змешчаны артыкулы В. Панкратава «Дакументы гістарычнай важнасці» (аб маскоўскай Нарадзе прадстаўнікоў камуністычных і рабочых партый), М. Паграбняка «Першы ў рэспубліцы...» — аб заслужаным трэнеры БССР А. Куцэнку, А. Міронава «Блізкае і роднае» — пра двухтомнік Янкі Маўра, Р. Віткінай «Новае ў модах».

З мастацкіх твораў друкуюцца ўрывак з рамана А. Чарнышэвіча «Засценак Малінаўка» — «Яўхім Халуста», апавяданні М. Ваданосава «Жаніх», Ул. Ляўданскага «Мечаная гільза», нізкі вершаў П. Панчанкі, К. Кірэенкі, Ул. Ляпёшкіна, С. Шушкевіча.

Апублікаваны цікавы дакумент — пісьмо А. Фадзеева Петрусю Броўку.

Стагоддзю з дня смерці Т. Шаўчэнкі прысвечаны артыкулы С. Грахоўскага «Слова пра вялікага Кабзара», Н. Ватацы і Н. Лапідуса «Шаўчэнка ў Беларусі», Р. Няхая «На паклон да Тараса», верш М. Калачынскага «Жывы Шаўчэнка».

Шматлікія нататкі, допісы, невялікія артыкулы знаёмяць з жыццём і гісторыяй роднай рэспублікі.

Пад рубрыкай «Новыя кнігі» змешчаны рэцэнзіі П. Кавалёва на кнігу Я. Казекі «Беларуская байка», І. Скапарава на зборнік вершаў А. Вялюгіна «Насцеж», Л. Салаўя на кнігу А. Ратушнова «У баявым паходзе», Я. Герцовіча на першую кнігу М. Гроднева «За бацькоўскім парогам», Р. Піятухоўскай на зборнік нарысаў «Майстры беларускай сцэны».

Часопіс багата ілюстраваны, друкуе моды, каляровыя ўзоры для вышыўкі, у спецыяльным дадатку ўзоры для выпілоўвання.

УХАБЫ НА ДАРОЗЕ КНІГІ

Руплівай хадою на калгасныя палеткі крочыць вясна. Трэцяя вясна сямігодкі. Хутка загудуць трактары і праляжуць першыя баразны; барацьба за высокі ўраджай набудзе яшчэ больш размах.

Дбайныя гаспадары ў апошні раз аглядаюць тэхніку перад выхадам у поле, прыкідваюць: што можна выкарыстаць у сваёй гаспадарцы з новых метадаў працы і перадавога вопыту, каб вырашыць задачу крутога ўздыму ўсіх галін сельскагаспадарчай вытворчасці.

Вялікая роля ў гэтай справе належыць сельскагаспадарчай літаратуры. За апошнія гады яе выдадзена на многія мільёны рублёў. Але, на вялікі жаль, большасць гэтых кніг не даходзіць да людзей, якім яны адрасаваны. Дзесяткі тысяч экземпляраў асядаюць мёртвым грузам на базах, складах і ў магазінах, часта нават не распакаванымі. Мінае пэўны час і такая літаратура губляе надзённую вартасць, пераўтвараецца ў макулатуру.

У рэспубліцы праходзіць двухмесячнік прапаганды сельскагаспадарчай літаратуры. Многія работнікі партыі і райвыканкомаў, раённых кніжных і спажывецкіх кааперацый [illegible] запасы сельскагаспадарчай літаратуры, [illegible] бібліятэкі і забяспечваюць імі кожную ферму, брыгаду, звяно. Так робяць у Ушачах, Пружанах, Талачыне і многіх іншых раёнах.

Нічога падобнага пакуль што нельга ўбачыць у Радашковіцкім і Івянецкім раёнах. Больш таго, тут нават не ведаюць, што ў рэспубліцы праходзіць двухмесячнік прапаганды сельскагаспадарчай літаратуры.

...У пасёлку Радашковічы кнігарня — на «бойкім месцы». З першага погляду тут усё бачыцца добра. Кнігі расстаўлены па адпаведных раздзелах. [illegible]

[illegible] пайшла працаваць, бо не было чым заняцца іншым, ды і дома сядзець надакучыла. Хіба ж можна чакаць тут добрых вынікаў?

Работнікі кнігарні не практыкуюць ніякіх форм пазамагазіннага гандлю, не ведаюць самі, якую параіць кнігу таму ці іншаму пакупніку. Спытае хто кнігу—прададуць, не спытае — і не падумаюць, каб знайсці пакупніка.

Не на многа лепшыя справы і ў самім Маладзечне. Тут ніхто нават пальцам не варухнуў, каб хоць што-небудзь зрабіць для прапаганды сельскагаспадарчай літаратуры. Ні ў адным з гарадскіх кіёскаў вы не знойдзеце хоць бы брашурку аб перадавым вопыце калгасных палёў і жывёлагадоўчых ферм. Няма сельскагаспадарчых кніг у магазінах, крамах, кіёсках [illegible] і іншых сельскіх спажывецкіх таварыстваў.

Работнікі магазіна № 20, якім загадвае К. Сцепанова, калі мы спыталі іх, як праходзіць двухмесячнік прапаганды сельскагаспадарчай літаратуры, здзіўлена паціскалі плячыма:

— Гэта справа сельскіх магазінаў і крам, а мы ж—гарад!

[illegible]

— А мы і не чулі нічога...

— Ну, а газеты ж, напэўна, вы чытаеце і радыё слухаеце?

— Чытаем і слухаем, а пра гэта не давялося.

Спакой пануе і ў Івянецкім раёне. Тут таксама ніхто не ведае аб двухмесячніку прапаганды сельскагаспадарчай літаратуры.

[illegible] ных працаўнікоў. Тут у большасці застарэлыя кнігі, разлічаныя на вышэйшыя навучальныя ўстановы і яшчэ нямаведама на каго. Вось, напрыклад, некаторыя з іх: «Агародніцтва ў Кітаі», «Кумыс», «Развядзенне вінаграду».

З новай сельскагаспадарчай літаратуры, якая б расказвала аб перадавых людзях нашай рэспублікі, аб тым, як лепш выкарыстаць усе рэзервы ў нашых умовах, нічога нельга тут знайсці. [illegible] нават брашур з матэрыяламі студзеньскага Пленума ЦК КПСС.

[illegible]

— А што можна зрабіць на нашым месцы? З нас у першую чаргу спаганяюць за выкананне плана тавараабароту. Гэта асноўны паказчык работы.

[illegible]

І яшчэ. Чаму, скажам, на раённых нарадах, канферэнцыях, сходах, ніколі ніхто з раённых кіраўнікоў [illegible] фермы бібліятэчак спецыяльнай літаратуры па прапагандзе і ўкараненню перадавога вопыту? Хіба ж гэта не адзін з галоўных рычагоў уздыму і развіцця сельскагаспадарчай вытворчасці?

І. МЯЦЬКО.
(Спец. кар. «Літаратуры і мастацтва»).

У Гродна адкрыўся новы шырокаэкранны кінатэатр, названы імем горада.

На здымку: кінатэатр «Гродна». Фота М. Мінковіча.

Міжнародныя бібліятэчныя сувязі

Бібліятэка Акадэміі навук БССР падтрымлівае шырокія сувязі з бібліятэкамі, акадэміямі, інстытутамі Кітая, Манголіі, Венгрыі, Чэхаславакіі, Францыі, Англіі, ЗША. Навуковыя працы, брашуры, часопісы, бюлетэні дасылаюцца сюды з 50 дзяржаў. За мінулы год іх атрымана звыш чатырох тысяч.

Сярод іх — «Прадукцыйнасць працы і сабекошт» Е. Ілева і Н. Гешава (Балгарыя), Анталогія [illegible] літаратуры XVI стагоддзя, выдадзеная ў Польшчы, бюлетэнь Дзяржаўнага ўніверсітэта (Албанія), «Часопіс амерыканскага хімічнага таварыства», каталогі, бюлетэні Кангрэса ў Вашынгтоне, «Рэфератыўны часопіс па хіміі» Агайскага дзяржаўнага ўніверсітэта і іншая літаратура з ЗША.

Зарубежныя вучоныя ў сваю чаргу жыва цікавяцца працамі беларускіх калег. Ім нядаўна адпраўлены: філасофская праца Г. Аляксандрава «Развіццё Леніным марксісцкага вучэння аб законах дыялектыкі», «Мікраэлементы і калоіды глеб» акадэміка Н. Ярмоленкі, «Да пытання натафізіялогіі і эпілепсіі» В. Міхайлавай-Лукашовай, «Шляхі развіцця беларускай літаратуры 20-х—30-х гадоў» Н. Перкіна і інш.

СТУДЫЯ КЛАСІЧНАГА ТАНЦА

Мастацкая самадзейнасць Мінскага Палаца культуры прафсаюзаў папулярная сярод гледачоў; адобрылі мінчане спектаклі драматычнага калектыву, канцэрты эстраднага аркестра. Цёпла сустракаюць яны народныя і класічныя танцы ў выкананні харэаграфічнага калектыву. У гэтым калектыве тры асобныя групы — дзіцячая, народнага танца і студыя класічнага танца.

У свой час з поваду арганізацыі студыі класічнага танца ў Палацы культуры шмат спрачаліся. І сапраўды, ці можна авалодаць у самадзейным калектыве складанай тэхнікай класічнага танца, якая патрабуе штодзённых напружаных заняткаў, пачынаючы з дзевяцігадовага ўзросту? А ў студыю прыходзяць людзі ва ўзросце 17—20 год.

Вопыт маскоўскіх і ленінградскіх клубаў, ды і сама работа студыі пераканальна засведчылі, што класічны танец мае права развівацца на самадзейнай сцэне. Нярэдка студыйцы вырасталі да ўзроўню прафесіяналаў. Так, у Беларускім тэатры оперы і балету ёсць артысты, якія прыйшлі ў прафесіянальны балет з асобных студый Масквы і Ленінграда, сталі выканаўцамі сольных партый.

Але не на падрыхтоўку прафесіянальных кадраў скіравана дзейнасць студыі; у яе іншыя задачы. Студыйцы не збіраюцца пакідаць сваю працу і становяцца на шлях прафесіянальнага мастацтва, нягледзячы на тое, што некаторыя па ўзроўню падрыхтоўкі ўжо сёння маглі б працаваць у прафесіянальным тэатры.

Цяпер студыю наведваюць 25 чалавек — рабочыя, служачыя, навучэнцы. Заняткі балетам развіваюць іх эстэтычныя густы, пашыраюць мастацкі кругагляд, выхоўваюць любоў да музыкі, вучаць цаніць і разумець мастацтва.

Амаль за тры гады працы студыі накоплены пэўны вопыт. Цяпер ужо ніхто не ўсумніцца ў магчымасці заняткаў класічным танцам у самадзейнасці.

У рэпертуары студыі — нямала разнастайных па характару і складанасці танцаў: «Вальс» Рэбікава, «Кітайскі танец» з балету «Шчаўкунчык», танцы з оперы «Аіда», адажыо з балету Гліэра «Чырвоная кветка» і інш. Не варта забываць пры гэтым, што стварэнне рэпертуару, пастаноўка новых класічных танцаў у самадзейнасці — вельмі складаная праца, да яе нельга прыступаць раней, чым удзельнікі не авалодаюць асноўнымі тэхнічнымі рухамі. Таму не варта падганяць кіраўнікоў студый з новымі пастаноўкамі, як гэта часта бывае ў калектывах народнага танца.

І ўсё ж рэпертуар студыі мог быць значна лепшы.

Ёй варта ставіць больш масавых класічных танцаў, пабудаваных на прыгожых, строгіх лініях, але з менш складанымі рухамі, каб звярнуць усю ўвагу выканаўцаў на выразнасць, пластыку рухаў.

У першыя гады работы студыі не варта захапляцца ўскладненнем танцаў, ставіць такія сольныя нумары, выкананне якіх патрабуе сталага майстэрства. Бо першыя няўдалыя выступленні на сцэне могуць прывесці да страты на доўгі час веры ў свае магчымасці, а ў асобных выпадках і да спынення заняткаў.

Цяпер у планах студыі — пастаноўка вялікай і складанай балетнай сцэны «Вальпургіева ноч». Да ўдзелу ў ёй будзе прыцягнуты і калектыў народнага танца.

Зварот студыі да пастаноўкі «Вальпургіевай ночы» сведчыць аб вялікіх магчымасцях калектыву. І напэўна ўжо ў бліжэйшы час студыя здолее ажыццявіць пастаноўку балетнага спектакля. Таму хацелася б звярнуць увагу калектыву на першы беларускі нацыянальны балет «Салавей» кампазітара М. Крошнера — твор, які незаслужана выпаў з рэпертуару Беларускага тэатра оперы і балету. Гэты балет пабудаваны на нацыянальных танцах, «чыстая» класіка займае ў ім параўнальна невялікае месца, а ў большасці харэаграфічных сцэн арганічна зліваецца з рухамі беларускіх народных танцаў. Праца над «Салаўём» пад сілу аб'яднанаму калектыву студыі класічнага і народнага танца. Пастаноўка гэтага балету стала б не толькі этапам у творчым росце студыі, але вялікай падзеяй у тэатральным жыцці Мінска.

Цікавая работа, якая вядзецца ў студыі класічнага танца, несумненна патрабуе яшчэ большай увагі і падтрымкі з боку кіраўнікоў Палаца культуры прафсаюзаў, каб новы від самадзейнага мастацтва заявіў аб сабе на поўны голас.

А. КАЛЯДЭНКА.

Зброяй кінапубліцыстыкі

Адна з новых работ Мінскай студыі навукова-папулярных і хранікальна-дакументальных фільмаў — фільм «Ад цемры да святла» (рэжысёр Б. Шамшур, аператар Р. Грыгор'еў) — працяг задуманай серыі атэістычных фільмаў. Ён расказвае праўду пра духоўных пастараў, праўду, якой звычайна не ведаюць веруючыя.

Прымірэнчасць і пакорлівасць — вось да чаго заклікаў свяшчэннік Антон Цімафеевіч Гарбачоў сваю паству доўгія гады. У час Айчыннай вайны на фронце гіне яго сын, і стары свяшчэннік усумніўся ў царкве. Ён бачыў, што частка служак рэлігійнага культу пайшла на змову з ворагамі нашай Радзімы. Гарбачоў парывае з царквой.

І вось ён выступае ў Краснапольскім Доме культуры. Яго словы гучаць моцна, палымяна і праўдзіва. Яны даходзяць да самых глыбінь чалавечага сэрца. Гэта была пераканаўчая атэістычная лекцыя, якая выпакутвана чалавекам. Выступленне Гарбачова перад веруючымі — адно з самых мацнейшых месц фільма.

... Перад намі Аляксей Пятровіч Іванчанка, работнік Слонімскай мэблевай фабрыкі. Ён каменціруе ўсё, што ўбачыў і адлюстраваў аб'ектыў кінакамеры ў манастыры. Каменціруе з веданнем справы, бо зусім нядаўна Іванчанка быў семінарыстам у Жыровічах, правёў у кельях не адзін месяц. Ілжывасць, двудушнасць, сквапнасць манастырскай брацііі не сапсавалі яго душу. Чалавечае ў ёй перамагло і Іванчанка вярнуўся да простага, сумленнага жыцця.

Гэты эпізод фільма таксама гучыць пераканальна і моцна.

«Ад цемры да святла» — ужо трэці беларускі атэістычны фільм. У кінаработнікаў, такім чынам, ёсць ужо некаторы вопыт работы ў гэтай тэме. І вельмі радасна, што іх апошняя карціна вызначаецца многімі добрымі рысамі.

Пры рабоце з такім матэрыялам ёсць небяспека сыйсці на голае крытыканства — лёгкі шлях, які прыносіць мала карысці, бо антырэлігійны фільм адрасуецца і веруючым, а з імі трэба гаварыць доказна і тактоўна, ні ў якім разе не абражаючы іх пачуццяў. І чым фільм будзе больш канкрэтны, пераканальны, тым хутчэй чалавек разбярэцца сам ва ўсім, зробіць правільны вывад.

Фільм «Ад цемры да святла» іменна і каштоўны стрыманым тонам апавядання, праўдзівасцю, неабвержнасцю фактаў.

* * *

Гледачы з цікавасцю пазнаёмяцца з новай каляровай карцінай «Блакітная цаліна» (рэжысёр М. Гарбуноў, аператар Ул. Пужэвіч). Нашы азёры і сажалкі — невычэрпная крыніца павелічэння багацця краіны.

Карпа ў Беларусі разводзяць даўно. Але яшчэ, на жаль, не ва ўсіх гаспадарках ведаюць, як разводзіць яго так, каб пры найменшых выдатках атрымаць больш прыбытку. Фільм расказвае пра вопыт калгаса «17 верасня» Чавускага раёна. Там у мінулым годзе вырашылі заняцца развядзеннем рыбы. Нягледзячы на адсутнасць вопыту, прыбытак арцелі ад рыбаводства склаў дзевяць тысяч рублёў новымі грашыма. А чысты прыбытак рыбнай гаспадаркі «Волма» ў 1960 г. — 70 тысяч рублёў.

Студзеньскі Пленум ЦК КПСС паставіў перад работнікамі сельскай гаспадаркі задачу — значна павялічыць вытворчасць мяса, стварыць багацце прадуктаў для савецкага чалавека. Сажалкі, азёры, рэкі — своеасаблівая блакітная цаліна, урадлівая, высокапрыбытковая. Яна можа даць сотні тысяч тон таннага прадукту. Фільм заклікае больш поўна выкарыстаць блакітную цаліну.

Новую карціну з цікавасцю сустрэнуць работнікі сельскай гаспадаркі. Яе з поспехам можна дэманстраваць і ў школах. Гэта цікавая лекцыя па заалогіі, лекцыя, у якой займальнасць умела спалучана з публіцыстычнасцю.

Р. КАРЭЦКІ.

З дапамогай шэфаў

Прасторны клуб калгаса «Першае мая» Увараўціцкага раёна перапоўнены. Разам з маладымі калгаснікамі сюды прыйшлі пажылыя працаўнікі вёскі, інтэлігенцыя, вучні мясцовай школы. Сёння тут павінны адбыцца чарговыя заняткі ўніверсітэта культуры, якія арганізоўваюць шэфы сельскагаспадарчай арцелі — Гомельскі Палац культуры чыгуначнікаў.

З вялікай увагай праслухалі сельскія працаўнікі лекцыю артысткі Карнеевай аб развіцці і станаўленні савецкага тэатра, а затым прагледзелі пастаўленыя акцёрамі ўрыўкі з п'есы «Любоў Яравая».

У праграму ўніверсітэта культуры калгаса, акрамя лекцый па мастацтву і літаратуры, уключаны заняткі па важнейшых пастановах партыі і ўрада, на сельскагаспадарчыя і атэістычныя тэмы.

Адбыліся лекцыі аб выніках Маскоўскай нарады камуністычных і рабочых партый, студзеньскага Пленума ЦК КПСС, аб выкрыцці хіміяй «цудаў» рэлігіі і інш. Перад калгаснікамі з творчай справаздачай выступіў беларускі кампазітар Ю. Семяняка, а яго творы выканалі салісты Беларускага тэатра оперы і балету. Прачытаны лекцыі «Як слухаць і разумець музыку», «Музычныя формы і жанры».

Добра працуе клуб мастацкага выхавання пры Палацы культуры шклозавода імя Сталіна. Ужо другі год наведваюць яго каля 600 чалавек. Праведзена 24 заняткі, на якіх апроч чытання лекцый арганізавана 11 творчых сустрэч слухачоў клуба з артыстамі, кампазітарамі, мастакамі, кінарэжысёрамі.

Аднак, якімі б шматлікімі ні былі прыклады добрай працы ўніверсітэтаў культуры, нельга не бачыць недахопаў, якія ёсць у іх дзейнасці. Праграмы раду ўніверсітэтаў яшчэ слаба звязаны з актуальнымі задачамі камуністычнага будаўніцтва, адрываюцца ад штодзённай дзейнасці працаўнікоў гарадоў і вёсак. Універсітэты нярэдка адчуваюць недахоп у кваліфікаваных лектарах. Усё яшчэ мала праводзіцца семінарскіх заняткаў.

Для паляпшэння кіраўніцтва народнымі ўніверсітэтамі ў вобласці створан грамадскі савет. Яго абавязак — каардынаваць дзейнасць універсітэтаў, рыхтаваць для іх праграмы, правільна размяркоўваць наяўныя ў вобласці лектарскія і творчыя сілы.

Да работы ўніверсітэтаў культуры будуць больш шырока прыцягнуты калектывы абласнога драматычнага тэатра, аддзялення мастацкага фонду БССР і музычных вучылішч. Пры абласной бібліятэцы і абласным Доме народнай творчасці ў дапамогу ўніверсітэтам культуры ствараюцца фанатэкі грампласцінак з лепшых твораў мастацтва, а таксама фільматэка з апаратурай для іх дэманстравання.

А. ПЕРНІКАЎ,
інструктар Гомельскага абкома партыі.

У дарослага—сямігадзінны рабочы дзень. А ў школьніка?

Ёсць у мяне знаёмы вучань пятага класа — жыццярадасны, шустры хлапчук, вялікі фантазёр.

Часцей за ўсё мы сустракаемся з ім раніцай, калі ён з напоўненым падручнікамі і сшыткамі партфелем спяшаецца ў школу. Партфель цяжкі, хлопчык увесь час перакладае яго з рукі ў руку. А ў другой палавіне дня ён, стомлены, вяртаецца дадому, несучы ўсё той жа партфель, які цяпер, здаецца, яшчэ цяжэйшы.

— Ну, што атрымаў? — пытаюся аднойчы.

— Адну «чацвёрку» і адну «пяцёрку».

Але ў голасе яго зусім не адчуваю гонару за такія добрыя адзнакі.

— А на дом задалі многа?..

І раптам ён пытаецца:

— Скажыце, дзядзя, чаму так выходзіць: дарослыя працуюць сем гадзін, у суботу — яшчэ менш, а ў нас усё адно і тое ж — дзесяць гадзін кожны дзень. Чаму?..

Што я мог яму адказаць? Сапраўды. Рабочы дзень у дарослых становіцца ўсё карацейшы, а ў школьнікаў ён не толькі не зменшыўся, але яшчэ нават і падоўжыўся.

За апошнія некалькі год нагрузка вучняў значна ўзрасла.

Вось прыклады. На працягу многіх год сетка гадзін у школах Беларусі складала для пятага класа на тыдзень 32—34 гадзіны. З уводзеннем палітэхнічнага навучання яна павялічылася да 36 гадзін. Тое ж можна сказаць і пра іншыя класы. У трэцім класе было 26 гадзін, цяпер — 29, у чацвёртым было 24, цяпер — 26, у сёмым стала 36, у восьмым — 38, у дзевятым — 39. Гэта значыць, што ў вучня трэцяга класа штодзённа 4—5 урокаў, у пяцікласніка — 6, у васьмі- і дзевяцікласніка — 6 — 7.

Я, бадай, не памылюся, калі скажу, што рабочы час, праведзены вучнем у школе, па нагрузцы можна параўнаць з рабочым днём служачага, інжынера, прадаўца ў магазіне, шафёра, майстра на заводзе...

Некаторыя настаўнікі з гэтым не згаджаюцца. Яны гавораць:

— Ну, не ўвесь жа час вучань сядзіць у класе. Нельга забываць і пра тое, што, апроч тэарэтычных заняткаў, ёсць заняткі па фізкультуры, па працы. Іменна тут ён атрымлівае разгрузку, яго стомленасць зніжаецца, здольнасць да засваення павялічваецца.

Такія сцвярджэнні наўрад ці абгрунтаваны. Калі школьнік дзве гадзіны працуе ля ціскоў з напільнікам або вучыцца вадзіць трактар, ён прыкладае ўсе свае намаганні, як і рабочы ля станка. Чаму ж лічыцца, што праца для школьніка—адпачынак?

Апрача ўсяго, вучань не толькі вучыцца. Нямала часу ў яго ідзе на пазашкольную і пазакласную работу. Розныя прадметныя гурткі, удзел у мастацкай самадзейнасці, збор металалому, камсамольская і піянерская работа, спартыўныя мерапрыемствы, класныя сходы, экскурсіі, паходы, уборка ў класе штодзённа забіраюць у вучня гадзіну—паўтары, а то і дзве.

Лічыцца, што на выкананне хатніх заданняў ідзе ў вучня не менш 50 працэнтаў часу, патрачанага ў школе на заняткі. І выходзіць, прыкладна, што рабочы дзень у школьніка — 10—12 гадзін. Дзіцячы арганізм вымушаны несці нагрузку куды большую, чым тая, што адпавядае ўзросту.

А жыццё ж дзяцей — гэта не толькі школа. Школьніку хочацца штосьці пачытаць, схадзіць у кіно, у тэатр, заняцца спортам, у яго ёсць свая любімая справа. Трэба дапамагчы дома і па гаспадарцы. Нарэшце, школьнік проста хоча адпачыць ад усіх спраў. Хіба вось такі пяцікласнік не мае права пагуляць у футбол? Толькі гэта яму не заўсёды ўдаецца. Мы ўсе памятаем сваё маленства—памятаем, як запускалі «змея», як гулялі ў «чырвоных і белых», у «чыжыка». Цяпер вучні гуляюць рэдка, бо ім проста няма часу. І, дарэчы, чаму само слова «вуліца» стала за апошні час дрэнным? Я не думаю, што вуліца стала горш ад таго, што на ёй любіць пабегаць мой знаёмы пяцікласнік і яго прыяцелі.

Няма часу школьніку і чытаць мастацкую літаратуру. Па дадзеных Беларускага навукова-даследчага санітарнага інстытута, 25 працэнтаў вучняў наогул нічога не чытаюць з-за недахопу часу. Гэта вельмі трывожная лічба.

Мы ведаем, што ў апошнія гады партыя і ўрад звяртаюць асаблівую ўвагу на школу. Адначасова праяўляецца сур'ёзны клопат аб здароўі і фізічным развіцці дзяцей, указваецца на неабходнасць правільных суадносін у сярэдняй школе агульнай, палітэхнічнай і прафесіянальнай адукацыі, заснаванай на разумным спалучэнні працы і навучання з адпачынкам у нармальным фізічным развіцці дзяцей і моладзі.

Ці можа ісці гаворка пра такое спалучэнне пры наяўнай перагрузцы? Бо зразумела, што калі дзіця мала адпачывае, мала бывае на свежым паветры, дык і добрага здароўя ад яго чакаць няма як.

(Заканчэнне на 4-й стар.).

Пісьмы ў рэдакцыю

Парк трэба захаваць

У вёсцы Борхаў Рэчыцкага раёна амаль у дзесяці метрах ад вялікага старога парку, дзе растуць сотні рэдкіх каштоўных парод дрэў, знаходзяцца школа, лясніцтва і сельскі Савет. Кіраўнікі гэтых устаноў на сходах часта выступаюць з прамовамі аб азеляненні вуліц, дарог, аб захаванні зялёных насаджэнняў. Аднак ніхто з мясцовых кіраўнікоў ніколі не ўспамінае пра стары парк, якому з году ў год наносіцца вялікая шкода. У парку заўсёды пасвяцца каровы, козы, свіні, гусі і качкі. За апошнія гады тут знішчаны многія каштоўныя пароды дрэў.

Ці не лепш бы было зрабіць наш парк месцам культурнага адпачынку калгаснікаў, рабочых і служачых?

Я. ТУЛУПАЎ,
настаўнік.

Гэта выклікае абурэнне

Мы з настаўнікам Міхаілам Піліпавічам Ігнаценкам зайшлі на Кармянскую кніжную базу падабраць літаратуру для школьнай бібліятэкі.

Якое ж было наша здзіўленне, калі мы агледзеліся ў памяшканні! Кнігі ляжалі грудамі на бруднай падлозе. На многіх вокладках — сляды падэшваў. Каля дзвярэй — не менш як сто падраных экземпляраў розных выданняў мастацкай літаратуры, многія з якіх пагрызлі пацукі.

Мы пабывалі яшчэ на некалькіх складах райспажыўсаюза. Усюды бачылі адно і тое ж: нядбайнае, негаспадарчае стаўленне да дзяржаўнай уласнасці. Кармянская кніжная база не ўлічвае запатрабаванняў чытачоў. Большасць бібліятэк раёна не могуць набыць патрэбную літаратуру, навінкі.

В. КЛІМЯНКОЎ,
настаўнік.

Гомельская вобласць.

Кіначасопіс „Савецкая Беларусь"

На экранах рэспублікі пачаў дэманстравацца кіначасопіс «Савецкая Беларусь» № 5, першы сюжэт якога расказвае аб машыністах Аршанскага дэпо. Яны паспяхова змагаюцца за права быць уключанымі ў калону імя XXII з'езду КПСС.

Магілёўскаму заводу штучнага валакна нядаўна споўнілася трыццаць год. Працаўнікам гэтага прадпрыемства прысвечан другі сюжэт нумара—«Слаўны юбілей».

Наступныя кінакадры расказваюць аб Слуцкім заводзе камбінаваных кармоў, дзе ўсе вытворчыя працэсы цалкам механізаваны, аб Усесаюзнай нарадзе-семінары ў Мінску пад дэвізам «Будаваць хутка і якасна!», аб новых прамысловых таварах, якія ў хуткім часе паступяць у магазіны рэспублікі.

Асобны сюжэт прысвечан працоўным поспехам шахцёраў Салігорска.

З цікавасцю гледачы даведаюцца, што на Аршанскім заводзе створана самая сучасная швейная машына-аўтамат, чатырнаццаць камбінацый капіраў якой даюць магчымасць атрымаць больш двухсот узораў шва.

Выпуск першай партыі машын калектыў завода вырашыў прысвяціць XXII з'езду партыі.

У заключэнне часопіса гледачы пазнаёмяцца з майстрам Уладзімірам Андрэевічам Крайко, пад чыімі рукамі пяе, ажывае дрэва, становячыся цымбаламі, жалейкамі, лірамі, зробяць са студэнтамі Беларускага палітэхнічнага інстытута цікавае падарожжа ў горы Закарпацця.

Перавага—актывістам

Вялікае развіццё ў нашай рэспубліцы атрымлівае бібліятэчна-бібліяграфічная адукацыя. Прыём студэнтаў на бібліятэчны факультэт Мінскага педагагічнага інстытута імя А. М. Горкага ў параўнанні з 1959 г. павялічыўся ў мінулым годзе больш чым у два разы, а сёлета павялічваецца ў тры разы, прычым на завочным аддзяленні — у чатыры.

Трэба ўжо цяпер выяўляць кандыдатаў для паступлення на бібліятэчны факультэт з ліку лепшых прапагандыстаў кнігі. У кожным раёне варта дамовіцца з настаўнікамі, каб яны наладзілі кансультацыі для бібліятэкараў па прадметах, па якіх трэба здаваць уступныя экзамены ў інстытут. Загадчыкі аддзелаў культуры могуць арганізаваць гэтую дапамогу прапагандыстам кнігі, тым больш, што большасць настаўнікаў—асноўныя актывісты бібліятэк.

Гэтае мерапрыемства падтрымалі ўдзельнікі дзесяцідзённага семінара загадчыкаў раённых і гарадскіх аддзелаў культуры [illegible] Ф. Матузаў падабраў для паступлення на бібліятэчны факультэт 21 кандыдата, арганізаваў ім дапамогу ў падрыхтоўцы. З іх 20 паспяхова вытрымалі ўступныя экзамены і цяпер вучацца на завочным аддзяленні. І сёлета Ф. Матузаў рыхтуе 35 кандыдатаў да ўступных экзаменаў.

Добрымі кандыдатамі на бібліятэчны факультэт з'яўляюцца бібліятэкары-актывісты. Між тым, у правілах прыёму на бібліятэчны факультэт гэтай катэгорыі ніякіх пераваг перад тымі, хто не працаваў у бібліятэках, не прадугледжана. Прапагандысты кнігі, якія скончылі сярэднюю школу і працавалі кнігаНошамі, дзяжурнымі па выдачы кніг на абанеменце, загадвалі перасоўкамі літаратуры, прымаюцца нароўні з тымі, хто не мае вытворчага стажу. Міністэрству культуры БССР і Беларускаму савету прафсаюзаў неабходна праявіць клопат аб бібліятэкарах-актывістах, і [illegible] у вышэйшыя і сярэднія бібліятэчныя навучальныя ўстановы.

М. ТАЎКАЧОЎ,
загадчык кафедры бібліятэказнаўства Мінскага педінстытута імя Горкага.

Нашы майстры тэатра

ЗАПАВЕТНЫЯ МАРЫ

Неяк у канцы сёлетняй зімы група акцёраў Гомельскага абласнога тэатра паехала да сваіх падшэфных — выхаванцаў Буда-Кашалёўскага дзіцячага дома. Заслужаны артыст БССР Мікалай Іосіфавіч Цурбакоў павінен быў выканаць сцэну са спектакля «Імем рэвалюцыі».

Каб не затрымліваць дзяцей, Мікалай Іосіфавіч адразу загрыміраваўся ў пакоі дырэктара дзіцячага дома. Калі акцёры ішлі да сваіх маленькіх сяброў, то сустрэлі некалькі дзетдомаўцаў. Вастраносы хлопчык з доўгімі, як у дзяўчынкі, вейкамі літаральна аслупянеў, убачыўшы загрыміраванага артыста. «Ленін», — прашаптаў ён усхвалявана...

Вобраз неўміручага Ільіча. Працаваць над ім заслужаны артыст БССР М. Цурбакоў пачынаў не без унутраных ваганняў і глыбокага роздуму: акцёр разумеў, якая складаная і нялёгкая задача стаіць перад ім. Аднак запаветная мара не давала спакою.

Трэба было знайсці не толькі знешняе падабенства. Куды цяжэй перадаць унутраны свет правадыра, сілу ленінскай логікі, вастрыню думкі, палымянае сэрца вялікага чалавека. [illegible] сустракаўся з народным артыстам СССР П. Малчанавым, які дапамог яму шматлікімі парадамі.

Па крупінцы недзе ў душы адкладваўся бясцэнны матэрыял для будучага вобраза. У 1958 г. М. Цурбакоў упершыню выступіў у ролі Уладзіміра Ільіча Леніна ў спектаклі па п'есе М. Пагодзіна «Крамлёўскія куранты». Акцёр імкнуўся падкрэсліць [illegible] апошняга спектакля зусім нядаўна паказана гамяльчанам. М. Цурбакову давялося нямала папрацаваць, каб сцэна маналога Мікалая з Леніным не выпала з агульнага ансамбля спектакля.

— Работа над вобразам любімага правадыра яшчэ далёка не закончана, — гаворыць акцёр. — Многае яшчэ трэба зрабіць, многае прадумаць, узважыць, паспрабаваць. Мая запаветная мара застаецца ўсё той жа — стварыць вобраз неўміручага Ільіча, які б надоўга запомніўся гледачу.

Мікалаю Іосіфавічу Цурбакову споўнілася пяцьдзесят год. Спачатку вучань слесара, а затым слесар па рамонту станкоў у Гомелі, ён марыў аб сцэне, аб мастацтве. У той час у Гомелі існаваў агіткалектыў «Сіняя блуза». Цурбакоў пачаў займацца ў агіткалектыве. А калі ў 1930 г. у Гомелі арганізоўваўся тэатр рабочай моладзі, ён пайшоў туды вучыцца.

З удзячнасцю ўспамінае сёння Мікалай Іосіфавіч народнага артыста БССР Я. Міровіча, які многа дапамог яму ва ўдасканаленні майстэрства.

Некалькі год М. Цурбакоў працуе ў Гомельскім тэатры. [illegible] нулася чорная навала — пачалася ноч фашысцкай акупацыі. І Карп Маеўскі становіцца грозным мсціўцам, сапраўдным героем. Варта было бачыць М. Цурбакова ў сцэне, калі Карп Маеўскі з гонарам, з нейкім прасвятленнем у вачах гаворыць жонцы: «Камуніст я! Камуніст, хіба ты не ведала?», каб адчуць глыбокую ўнутраную пераканальнасць вобраза, уменне акцёра перадаць маральную перавагу савецкага чалавека над фашысцкімі цемрашаламі. Карп Маеўскі ў выкананні М. Цурбакова — гэта сумленне і гонар народа, адзін з яго тыповых прадстаўнікоў.

Сакратар абкома партыі Дзмітрый Сяргеевіч Крымаў у спектаклі па п'есе «Чалавек у адстаўцы» А. Сафронава, Франц Шульц у інсцэніроўцы па раману ўкраінскага пісьменніка Ю. Дольд-Міхайліка «І адзін у полі воін», Прохар Громаў («Угрум-рака»), Лу-Гуй у «Тайфуне»... Якія не падобныя адзін да аднаго вобразы! Цяжка нават пералічыць усе ролі, сыграныя Мікалаем Іосіфавічам за трыццаць год працы на сцэне.

Свежы струмень унёс Мікалай Іосіфавіч у работу Гомельскага тэатра. Ён ахвотна дапамагае моладзі, часта сустракаецца з гледачамі, выступае ва ўніверсітэце мастацкага выхавання, што працуе пры Палацы культуры імя Леніна. Працоўны [illegible]

Напярэдадні — новыя творчыя пошукі і здзяйсненні.

М. ДАНІЛЕНКА.

ПА СЛЯДАХ НАШЫХ ВЫСТУПЛЕННЯЎ

«Якуб Брайцаў»

17 лютага г. г. у нашай газеце была змешчана біяграфічная нататка пра пісьменніка Якуба Брайцава. У ёй выказвалася прапанова, каб яго рукапісы, якія знаходзяцца ў сына пісьменніка, маскоўскага прафесара В. Я. Брайцава, былі перададзены ў Цэнтральны архіў БССР. Кіраўніцтва архіва звярнулася да Брайцава Васіля Якубавіча з адпаведнай просьбай. Прафесар ахвотна згадзіўся перадаць архіву рукапісы бацькі для захавання і вывучэння.

«Наспеўшыя патрэбы школ»

У 84 нумары нашай газеты за мінулы год было змешчана пад такой назвай пісьмо ў рэдакцыю І. Здановіча. У ім гаварылася аб адсутнасці ў школах рэспублікі вучэбных фільмаў [illegible]

Тэрэнь МАСЭНКА

СЛАВА ПЕСНЯРА

Мінуў бурлівы доўгі век,
А ён — у бронзе і граніце —
З народу просты чалавек,
Стаіць над кручаю між рэк,
Дзе сонца яркае ў блакіце.

Лунае песня Кабзара
У прасторах роднае краіны.
І разгараецца зара,
Зара Камуны над Айчынай,
Над родным краем песняра.

Гарыць паэзіі агонь,
Ён не згасаў ні на хвіліну.
Заўжды бяссмертным будзе ён,
Як стэп, як неба Украіны.

Сягоння ўвесь вялікі свет
Шаўчэнкі чуе голас родны.
Гучыць сягоння «Запавет»
На мовах шмат якіх народаў.

І там, дзе людзі йдуць на бой
За светлы дзень, каб вольна
жыць ім,
Ён кліча песняю сваёй:
Кайданы парвіце!..

Народы Конга! Ён да вас
Ідзе праз горы і дубровы.
У цяжкі для краіны час
Ён, наш няскораны Тарас,
Праклён забойцам шле суровы.

Хай песня грымне, як набат.
Няхай ржавеюць войнаў трубы.
Шаўчэнка — друг,
таварыш, брат
І вам, байцы-героі Кубы!

Не возьме вораг для сябе
З ягоных вершаў ні радочка.
Ён — у народнай барацьбе,
У нашай радасці й журбе,
Бо мы яго сыны і дочкі.

Мінецца многа зім і лет.
А ён — увесь у бронзе светлай,
Заўсёды клікаць будзе свет
І пераможна йсці па свеце.

Скарочаны пераклад
з украінскай мовы
Пятра ПРЫХОДЗЬКІ.

Нязгаснае святло

Тарас Шаўчэнка — гэта той паэт, той мастак, у якім найпаўней выявіліся творчая сіла і творчы геній украінскага народа. Вялікі сын Украіны, найвыдатнейшы яе пясняр, ён пакінуў нам неацэнную спадчыну, якая сваім значэннем даўно ўжо выйшла за нацыянальныя межы.

Мы ведаем, з якой пашанай і любоўю ставяцца да творчасці нашага Кабзара, да яго мужнага і вялікага жыцця рускія і беларусы, народы Каўказа, Сярэдняй Азіі і Прыбалтыкі, мільёны людзей нашай шматнацыянальнай братняй сям'і савецкіх народаў.

Выключнае месца Тараса Рыгоравіча Шаўчэнкі ў жыцці ўкраінскага народа, выключны лёс яго творчасці. Разважаючы аб ёй, пераконваешся, што ёсць творчасць, якая не адцвітае, яна падобная на нязгасныя вулканы.

Адзін з найвялікшых паэтаў свету ляжыць на Чарнечай гары над Дняпром. Каля ста год жыве ён у душы народа. З яго думкамі і радкамі вершаў працоўная Украіна ўзнімалася на барыкады і ішла на кастрычніцкі штурм, разам з Кабзаром будуе яна сёння новае жыццё. Шаўчэнка не належыць мінуламу, больш правільна—належыць не толькі яму. Такі паэт, як Шаўчэнка, належыць вечнасці. Ён і цяпер нібы расце сваёю сілаю, расце славаю, нязгасным святлом той энергіі, якую калісьці выпраменіла яго сэрца і якая цяпер асвятляе яшчэ шырэйшыя прасторы.

Да ўсіх народаў свету, да ўсяго чалавецтва прыходзіць цяпер Шаўчэнка. Мы, украінцы, ганарымся, што памяць нашага вялікага паэта ў гэтым шаўчэнкаўскім годзе з ухвалою Сусветнага Савета Міру ўшаноўваецца ў такім маштабе. Вось так забароненае і прыгнечанае царскімі сатрапамі слова паэта набывае сусветнае значэнне, вось так яго паэзія пераступае сёння кантыненты! Можна ўявіць, як многа скажа гэтая неўміручая паэзія народам заняволеным, народам, якія ў наш час узнімаюцца на барацьбу супраць каланіялізму за свае чалавечыя правы.

Кожны народ чытае Шаўчэнку па-свойму, як па-свойму чытае яго кожнае новае гістарычнае пакаленне, беручы з невычэрпна шчодрай яго спадчыны тое, што на пэўным адрэзку гісторыі бліжэйшае і галоўнейшае для людзей і сучаснасці. Але ёсць у геніяльнай яго паэзіі і тое, што заўсёды, ва ўсе часы будзе прываблівацць і зачароўваць людзей — высокі гуманізм, тая паўната любві, што нарадзіла мастацкія шэдэўры выключнай прыгажосці, тое магутнае паэтычнае яснабачанне, якое праз туманы стагоддзяў абвяшчала прыход усеагульнага міру і шчасця, калі на абноўленай зямлі

Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люди на землі!

Алесь ГАНЧАР.

ЯНО БУДЗЕ ЖЫЦЬ ЗАЎСЁДЫ

І дзень ідзе, і ноч ідзе,
І, галаву схапіўшы ў рукі,
Здзіўляешся, чаму не йдзе
Апостал праўды і навукі!

Гэтыя словы напісаны Тарасам Рыгоравічам Шаўчэнкам за чатыры месяцы да таго дня, калі перастала біцца неспакойнае сэрца паэта, калі назаўсёды адыйшоў ён ад жывых у свет адвечнага спакою.

Гэтыя словы ўзнаўляюць перад намі аблічча вялікага паэта-бунтара з яго палымянай марай аб лепшай будучыні чалавека, аб [illegible] людскім пакаленні.

Суровае, цяжкое жыццё выпала на долю паэта. Яно не песціла яго ні шчасцем у дзяцінстве, ні мілымі ўцехамі юнацтва, ні [illegible] гаспадарстве. Яго песня зарадзілася ў нявольніцкай хаце. Гэтая песня ішла з ім побач па нявольніцкіх шляхах, і ёй спадарожнічалі звон кайданаў, стогны прыгнечаных і крывавыя крыўды спакутаванага і абрабаванага народа, нечуваныя здзекі і гвалты над чалавекам, над яго душой і целам.

І можа таму, што гэтая песня нарадзілася ў самых вытоках людскога гора, што яна ўвабрала ў сябе ўсе крыўды народа, увесь гнеў яго і спапяляючую нянавісць да прыгнятальнікаў — цароў, паноў, [illegible]

Хутка будзе паўстагоддзя, як цалкам здзейсніліся найлепшыя мары і спадзяванні паэта. Хто з нашых людзей не памятае хвалюючых слоў яго запавету:

...Пахавайце, ды ўставайце,
Ланцугі парвіце,
І варожай злой крывёю
Волю акрапіце.
І мяне ў сям'і вялікай,
Сям'і вольнай, новай
Памянуць вы не забудзьце
Нязлым ціхім словам.

З кожным годам шырыцца вялікая сям'я вольных народаў. І сям'я гэтая дружная, і ўсюды на свеце, дзе людзі змагаюцца за праўду, [illegible] з глыбокай павагай успамінаюць вялікае, неўміручае слова Кабзара.

Яно будзе жыць вечна!

Міхась ЛЫНЬКОЎ.

ТЫ З НАМІ У НОВАЙ, У ВОЛЬНАЙ СЯМ'І

Вялікі сын украінскага народа

Творчасць Тараса Шаўчэнкі — найвялікшая з'ява ў гісторыі ўкраінскай і сусветнай культуры. Шаўчэнка належыць да тых перадавых дзеячоў мінулага, што заслужылі вечную славу і добрую памяць патомкаў, для шчасця якіх яны ахвяравалі жыццём.

Шаўчэнка прайшоў цяжкі жыццёвы і творчы шлях. Ён пражыў усяго толькі сорак сем год (1814—1861). З іх дваццаць чатыры гады быў прыгонным, дзесяць год прабыў у ссылцы радавым салдатам, а астатнія трынаццаць так званых «свабодных» год знаходзіўся пад наглядам паліцыі.

«Ён быў сялянскі сын і стаў князем у царстве духа, ён быў прыгонным і стаў вялікай сілай у сукупнасці чалавечых культур», — пісаў пра Шаўчэнку І. Франко.

Больш за сотню год аддзяляе нас ад той эпохі, у якую жыў і працаваў Шаўчэнка і якая так глыбока і так мастацкі дасканала адбілася ў яго паэтычнай творчасці. Гэта была эпоха разлажэння феадальна-прыгонніцкай сістэмы і развіцця капіталістычных адносін як на Украіне, так і ў Расіі. Гэта была пара, калі па ўсёй краіне лютавала жорсткая рэакцыя, якая душыла ўсё жывое, здаровае, прагрэсіўнае.

Аднак і пад ледзяной абалонкай тэрарыстычнага мікалаеўскага рэжыму, пад прыгнётам «цёмнага царства», — як гаварыў Герцэн, — адбываўся працэс «унутранага вызвалення», у глыбінных нетрах прыгоннай Расіі выспявалі і раслі рэвалюцыйныя сілы.

У сувязі з ростам стыхійнага масавага сялянскага руху актывізуецца дзейнасць прагрэсіўных і рэвалюцыйных сіл.

Рэвалюцыйныя дэмакраты з'явіліся выказнікамі інтарэсаў і спадзяванняў шырокіх народных мас, арганізатарамі сялянскай барацьбы, ідэолагамі сялянскай рэвалюцыі.

Т. Шаўчэнка разам з рускімі рэвалюцыйнымі дэмакратамі — Бялінскім, Герцэнам, Дабралюбавым, Чарнышэўскім узначальваў рэвалюцыйны рух перадавых сіл усёй тагачаснай Расіі супраць сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту. «...Ён зрабіў больш для свабоды Расіі, чым ся дзесяці палітыкаў і пісьменнікаў», — гаварыў пра Шаўчэнку яго паслядоўнік Іван Франко.

Барацьба рэвалюцыйных дэмакратаў за поўнае знішчэнне прыгоннага і ўсяго самадзяржаўна-манархічнага ладу, за стварэнне новай, дэмакратычнай Расіі набывала ў тагачасных умовах сусветнае значэнне. І ўсё агромністае значэнне і важнасць, што зрабіў Шаўчэнка для айчыннай і ўсёй сусветнай літаратуры і культуры, звязана якраз з уздымам вызваленчага руху, з выспяваннем народнай сялянскай рэвалюцыі ў тагачаснай Расіі. Паэт сапраўды быў голасам глыбока самабытным, выказнікам лепшых імкненняў свайго часу. Творы Шаўчэнкі набылі сусветнае значэнне. Яго творы перакладзены на многія мовы савецкіх народаў і замежных краін.

На адкрыцці помніка Шаўчэнку ў Кіеве М. С. Хрушчоў так ахарактарызаваў вялікага ўкраінскага паэта: «Тарас Рыгоравіч Шаўчэнка блізкі і дарагі ўсім народам нашай вялікай Радзімы таму, што ён у сваіх творах выказваў думы не толькі ўкраінскай беднаты, але і думы працоўных усіх нацый.

Словы закліка Тараса Рыгоравіча Шаўчэнкі да барацьбы супраць спрадвечных прыгнятальнікаў — цароў, паноў і капіталістаў, — гэтыя словы былі роднымі як украінскаму бедняку, так і бедняку рускаму, калмыку, кіргізу, грузіну і ўсім іншым народам...»

Даўно адышла ў нябыт эпоха, што нарадзіла Шаўчэнку, і чым далей мы адыходзім ад яе, тым больш яскрава раскрываецца здзіўляючая веліч, краса і гістарычнае значэнне літаратурнай спадчыны геніяльнага ўкраінскага паэта. Выдатныя мастацкія творы Шаўчэнкі, а таксама поўная мужнасці яго грамадска-рэвалюцыйная дзейнасць склалі цэлую эпоху ў развіцці ўкраінскай нацыянальнай культуры.

Шаўчэнка з поўным правам мог пра сябе сказаць: «Гісторыя майго жыцця складае частку гісторыі маёй радзімы». Гэта выключна дакладна і праўдзіва сказана. Шаўчэнка «вышаў з народа, жыў з народам, і не толькі думкамі, але абставінамі жыцця быў з ім моцна і кроўна звязаны» (Дабралюбаў). Жыццёвая і творчая біяграфія Шаўчэнкі — гэта хвалюючая драма, у якой выразна і поўна адбілася драма народнага жыцця ў тагачаснай Расіі.

Ужо ў ранніх творах Шаўчэнка вызначаецца як паэт народны, нацыянальна-самабытны. Ён з першых сваіх крокаў у літаратуры прама і адкрыта звязвае свой лёс з лёсам народа, з рэвалюцыйнай барацьбой. У народным жыцці Шаўчэнка бачыць крыніцу творчага натхнення і рэальную аснову для сапраўднай паэзіі.

Фармаванне Шаўчэнкі як вялікага нацыянальна-самабытнага паэта адбывалася на трывалай аснове творчага асваення ўсяго разнастайнага вопыту папярэднікаў. [illegible] ён абапіраўся на здабыткі айчыннай літаратуры і нацыянальнага фальклору. Шаўчэнка захапляўся рускай літаратурай, творча развіваў яе вялікія традыцыі, у першую чаргу традыцыі Пушкіна, Гогаля, Бялінскага і Чарнышэўскага; ён скарыстоўваў і багаты вопыт сусветнай класікі. Але Шаўчэнка, як і ўсякі вялікі пісьменнік, не абмяжоўваўся засваеннем багацця, створанага яго папярэднікамі. Ён унёс новы, вялікі ўклад у развіццё роднай літаратуры і тым самым узбагаціў скарбніцу сусветнага мастацтва.

У 1840 г. у Пецярбургу выйшаў у свет першы паэтычны зборнік Шаўчэнкі «Кабзар», які адразу прынёс яго аўтару шырокую вядомасць і імя вялікага паэта. А ў 1841 г. выйшла асобным выданнем яго славутая паэма «Гайдамакі». Затым пісьменнік стварае адзін за другім шэраг глыбокіх па зместу і дасканалых па форме паэм і вершаў: «Сон», «Каўказ», «Ярэтык», «Запавет», «І мёртвым, і жывым...», «Давідавы псалмы» і многія іншыя, у якіх адлюстраваліся глыбокае веданне аўтарам жыцця і імкненняў народа.

Творы Шаўчэнкі былі прыхільна сустрэты перадавой грамадскасцю Украіны і Расіі. Герцэн, прачытаўшы «Кабзара», з захапленнем пісаў: [illegible] — свабода!»

[illegible] Квітка-Аснаўяненка ў лісце да паэта пісаў: «Я прытуліў вашу кніжку да сэрца, [illegible] Цудоўна, вельмі цудоўна, больш не ўмею сказаць».

Рускія рэвалюцыйныя дэмакраты — Бялінскі, Дабралюбаў, Чарнышэўскі першымі прызналі Шаўчэнку за сапраўды вялікага паэта і нацыянальнага паэта [illegible]

І сапраўды, паэтычны свет Шаўчэнкі такі вялікі і неабдымны, як бяскрайнія [illegible]

[illegible] творчасці.

НАША ГОРДАСЦЬ

Шаўчэнка — любоў і гордасць не толькі украінскага народа, але і ўсіх народаў Савецкага Саюза, усяго працоўнага чалавецтва. На творчасці беларускіх паэтаў Янкі Купалы і Якуба Коласа, якіх я маю шчасце называць сваімі сябрамі, ляжыць ясны і светлы адбітак Тарасавага генія. Выдатнаму беларускаму паэту і літаратуразнаўцу Максіму Багдановічу належыць адна з найлепшых старонак пра Шаўчэнку і яго паэтычнае майстэрства. Я веру, я ведаю, што Кабзар жыве не толькі ў сэрцах беларускіх паэтаў, празаікаў, драматургаў, гісторыкаў літаратуры, але і ў сэрцы ўсяго беларускага народа.

Слава паэзіі, слава народу!

Максім РЫЛЬСКІ.

нікаў, хто здолеў паглядзець на навакольнае жыццё, на сацыяльную рэчаіснасць вачыма самога народа. І ніхто да Шаўчэнкі з такой глыбінёй не [illegible]

Шаўчэнка як народны і нацыянальны паэт вялікі тым, што ён скіраваў літаратуру да нацыянальных асноў жыцця, паглыбіў і развіў у ёй рэалістычныя пачаткі.

Шаўчэнка намаляваў у сваіх творах шырокую карціну гістарычнага жыцця Украіны і Расіі свайго часу ва ўсіх яго разнастайных праявах. [illegible]

[illegible] 1768 г. (буйнае народнае паўстанне на Украіне супраць польскай шляхты. — В. Б.) и даже французскую революцию перещеголяли».

Паэзія Шаўчэнкі прасякнута глыбокай верай у светлую будучыню свайго народа і ўсіх народаў Расіі. Ён прароцкі пісаў:

І на абноўленай зямлі
Не будзе гада, супастата,
А будзе сын, і будзе маці,
І будуць людзі на зямлі.
(«І Архімед, і Галілей»).

Мужная і пяшчотная любоў Шаўчэнкі да свайго народа, да роднай Украіны была неадлучна ад любві да працоўных іншых нацый. Шаўчэнка быў паборнікам інтэрнацыянальнай дружбы ўсіх працоўных людзей.

Т. Шаўчэнка для нас — жывы прыклад вялікага грамадзяніна, бясстрашнага барацьбіта-рэвалюцыянера, паэта-патрыёта, жыццё і дзейнасць якога цалкам былі падпарадкаваны вызваленню Радзімы і народа ад усялякага прыгнёту і эксплуатацыі. Вечна юная і заўсёды баявая, поўная красы і сілы, паэзія Шаўчэнкі гучыць і ў нашы дні як заклік да вялікіх спраў у імя перамогі камунізма. Творчасць Шаўчэнкі дапамагае прагрэсіўным сілам у іх барацьбе супраць рэакцыі.

В. БАРЫСЕНКА.

ТАК НАРАДЗІЛАСЯ КНІГА

Вялікае было ўздзеянне паэта Шаўчэнкі на маю душу. У вельмі цяжкую для сябе хвіліну ў сярэдзіне 30-х гадоў я выпадкова разгарнула «Кабзара». Не як даследчык, а як чытач. Не ведаючы ўкраінскай мовы, я пачала чытаць — і не магла адарвацца. Намнога пазней мне давялося і гаварыць, і пісаць пра тое, што Тараса Шаўчэнку нельга чытаць у рускім перакладзе, і кожны з нас павінен і можа чытаць і разумець яго на ўкраінскай мове. Глыбокая, ласкавая чалавечнасць, асаблівая сіла дакранання самога гуку да вашай душы і незвычайная цеплыня гэтай мяккай гаворкі ва ўсім, да чаго пяшчотна дакранаецца яна, — гаю, стаўка, дрэва, плоту, белых сцен хацінак, зораў, самога чалавека з яго замяшаннем у сэрцы, — ахапілі мяне з першай жа хвіліны чытання. А чытаць я пачала з першых радкоў Кабзара, з «Прычыны». І я адразу стала разумець паэта, хоць ніколі да гэтага не даводзілася мне чытаць на ўкраінскай мове. Іменна Кабзар стаў маім шляхам да разумення мовы і псіхалогіі ўкраінскага народа.

Але Тарас Шаўчэнка не толькі паэт. Наўрад ці яшчэ да канца раскрыта, нягледзячы на шматлікія даследаванні яго творчасці, усё шырокае багацце зробленага і передуманага ім. Ён стаіць у радзе вялікіх універсальных геніяў чалавецтва, вывучэнне якіх дапамагае стварэнню сапраўднай традыцыі нацыянальнай культуры ў многіх яе галінах — у філасофіі, эстэтыцы, драматургіі, паэзіі, прозе, жывапісу, музыцы. Тарас Шаўчэнка пакінуў магутны след у многіх жанрах і відах мастацтва, і праз усё, створанае ім, праходзіць ясная, разумная, цвярозая, крыштальная ў сваёй народнай прастаце і мудрасці **думка.** Шаўчэнка як мысліцель — адна з найвысакароднейшых тэм для даследчыка, таму што ва ўсёй сістэме створаных ім вобразаў заўсёды знаходзіцца здаровае зерне ў гэтай думцы, якое выхоўвае ў народзе правільнае эстэтычнае пачуццё і правільнае, скіраванае тварам да будучыні, меркаванне аб рэчах, якое заклікае наперад.

Для мяне асабіста — чалавека, які некалькі год прысвяціў вывучэнню Тараса Шаўчэнкі, ён стаў першай і асноўнай ступенню да двух важных вывадаў у далейшай маёй філалагічнай працы. Перш за ўсё ён раскрыў сутнасць і характар тых вялікіх пісьменнікаў, каго мы называем «заснавальнікамі» нацыянальнай літаратуры, паказаўшы агульныя, уласцівыя ім рысы: барацьбу за ўвядзенне ў літаратуру мовы, на якой гаворыць народ; зварот да многіх літаратурных жанраў, каб закласці нацыянальныя традыцыі не толькі ў народнай паэзіі і прозе, але і ў тэатры, у музыцы, у жывапісу; рашучае імкненне да рэалізму, да праўдзівага адлюстравання жыцця; агульны дух глыбокай, арганічнай прагрэсіўнасці ў разважаннях эстэтычнага парадку, што закладваюць асновы роднай эстэтыкі; і, нарэшце, сувязь з усімі перадавымі і рэвалюцыйнымі тэндэнцыямі свайго часу, пастаяннае адчуванне будучыні. Вывучэнне Тараса Шаўчэнкі дапамагло мне потым у многіх працах аб Гётэ, аб Яне Амосе Каменскім, аб Вільяме Блэйку і аб армянскіх класіках — Мікаэле Налбандзяне, Хачатуры Абавяне.

Другое, чым я абавязана творчасці Тараса Шаўчэнкі, — гэта асобы метад даследавання, які аказаўся надзвычай плённым. У Гётэ ёсць выказванне аб тым, што для разумення паэта — трэба ісці ў краіну паэта. Цытавалася і разумелася гэтае выказванне заўсёды фармальна і нават «ведамасна»: пад «краінаю паэта» ўяўляюць сабе звычайна сістэму яго вобразаў, асаблівасці яго паэтычнага мыслення, той другі свет — свет паэзіі, які паэт стварыў для сябе ў сваіх кнігах.

Але Тарас Шаўчэнка навучыў мяне разумець гэтае выказванне літаральна. У яго таксама ёсць крылатае слова «мацаць зямлю нагамі». Краіна, дзе жыў і тварыў паэт, зямля, жывая зямля, якую «мацалі» яго ногі; сцяжынкі, па якіх хадзіў ён, прырода, на якой вочы яго адпачывалі; абрады, звычаі, якія яшчэ захаваліся ў жывых людзях, увогуле — зямля Украіны і ўсе тыя землі, дзе пабываў ён пазней, зрабіліся сапраўды той іменна «краінаю паэта», у якую я пайшла, каб лепш зразумець яго паэзію. Адным з важнейшых этапаў майго навуковага даследавання зрабілася падарожжа па ўсіх тых месцах, дзе жыў, куды зазіраў, дзе праходзіў паэт у маладосці і ў сталыя гады.

Кніга мая пра Тараса Шаўчэнку нарадзілася з вельмі вялікай любві да яго. Я шмат разоў хацела яе дапоўніць ці перарабіць, але рука не ўзнімалася зрабіць гэта, як не можа мастак «дапоўніць» партрэт любімага чалавека, зроблены ім аднойчы.

Марыэта ШАГІНЯН.

На словы Кабзара

Беларуская народная музычная культура складвалася і развівалася ў цеснай сувязі з багатым песенным мастацтвам украінскага народа.

Але асабліва шырока гэтая сувязь праявілася ў другой палавіне XIX ст., калі ўзмацнілася барацьба беларускага народа за сваё нацыянальнае і сацыяльнае вызваленне. У гэты час пачынаюць бытаваць у гарадах і вёсках песні вялікага Тараса. Яны клікалі ўкраінцаў і беларусаў на барацьбу за лепшую долю, вучылі яшчэ больш любіць родную зямлю і ненавідзець багатых.

Асабліва папулярнай ва ўсіх кутках Беларусі стала песня «Реве та стогне Дніпр широкий» на словы Т. Шаўчэнкі. У народзе яна называлася шаўчэнкаўскай песняй. Г. Цітовіч піша: «Калі ў мелодыцы раней запазычаных украінскіх песень дапускаліся значныя адхіленні, дык амаль усе новыя (распаўсюджаныя ў другой палавіне XIX ст. і пазней) украінскія народныя песні на чале з вядомай шаўчэнкаўскай «Реве та стогне Дніпр широкий» захавалі свае арыгінальныя напевы амаль у недатыкальнасці».

Распаўсюджванню шаўчэнкаўскай паэзіі і драматургіі ў Беларусі садзейнічалі шматлікія гастролі ўкраінскіх музычна-драматычных тэатраў. Так, у нас ведалі п'есу «Нявольнік» М. Крапіўніцкага, напісаную на сюжэт паэмы Шаўчэнкі «Сляпы». Да гэтай п'есы ўкраінскі кампазітар П. Ніщынскі стварыў мужчынскі хор «Закувала та сива зозуля», які стаў сярод беларускага народа шырока вядомым яшчэ да рэвалюцыі. Цяпер хор «Закувала та сива зозуля» ўпрыгожвае рэпертуар нашай харавой капэлы.

Выдатныя вобразы паэзіі Шаўчэнкі натхнілі беларускіх кампазітараў на стварэнне раду вакальных твораў. М. Аладаў напісаў раманс «Гімн чэрніц», Я. Цікоцкі — «Агні гарадь», П. Падкавыраў, А. Багатыроў, С. Палонскі і іншыя таксама напісалі рамансы. У рамансе «Чаравічкі» кампазітар П. Падкавыраў вобразна ўвасобіў змест тэксту, які раскрывае трагедыю жанчыны, вымушанай жыць у жабрацтве.

Раманс С. Палонскага «У ночку глухую» спяваецца ад імя маладога батрака, які кінуў родную вёску і каханую дзяўчыну і пайшоў шукаць кавалак хлеба ў далёкія краі. Раманс А. Багатырова «Пастаўлю маленькую хатку» перадае пачуцці незадавальнення народных мас цяжкім бяспраўным жыццём у мінулым..

Беларуская музычная грамадскасць шырока адзначае стагоддзе з дня смерці вялікага ўкраінскага паэта і рэвалюцыянера. Днямі па радыё прагучалі творы беларускіх кампазітараў на словы Т. Шаўчэнкі ў выкананні М. Дзянісава, К. Ясінскай, С. Гулевіч і М. Марозавай. Канцэрт прайшоў пад знакам братняй дружбы ўкраінскага і беларускага народаў.

Б. СМОЛЬСКІ.

УДЗЯЧНАСЦЬ НАСТАЎНІКУ

Увага да творчасці ўкраінскага Кабзара заўважаецца з першых год сталай літаратурнай дзейнасці Янкі Купалы. Ужо ў зборніку «Жалейка» былі змешчаны пераклады вершаў Т. Шаўчэнкі «Думкі» і «За думаю дума роем вылятае». Калі да іх дадаць датаваны 1906 г. пераклад верша «Пажоўкнуў ліст... Прыгаслі вочы», дык гэтыя тры пераклады па сутнасці і з'яўляюцца пачаткам купалаўскай шаўчэнкіяды.

Выбар вершаў для перакладу наўрад ці быў праявай толькі літаратурнага густу. Звяртае на сябе ўвагу тое, што ў кожным з перакладзеных твораў выразна гучаць матывы народнай нядолі, пошукаў долі-шчасця. У «Думках» дзяўчына тужыць аб тым, што яе маладыя леты марна прападаюць, што яна адчувае сябе на свеце адзінокаю, што няма ў яе долі. І ёй прагна хочацца, каб было іначай, каб ветры буйныя занеслі яе цяжкую нядолю, яе бяду-гора за сіняе мора. У вершы «Пажоўкнуў ліст... Прыгаслі вочы» лірычны герой зноў жа пытаецца:

Дзе ты, доля? Дзе ты, доля?
Няма ніякой!
Калі добрай шкода, божа,
То дай хоць благой!

А па сутнасці ён не хоча мірыцца з долю благой, ён не хоча [illegible]

[illegible] доля асобнага чалавека, а доля народная.

У вершы «За думаю дума роем вылятае» ёсць адчуванне таго, што не плачам трэба вырашаць набалелыя пытанні, што патрэбен ясны, спадзеўны позірк у будучыню, не зважаючы на тое, што вакол і цемра, і голад, і нядоля.

Як бачым, сацыяльная праблематыка перакладзеных Я. Купалам вершаў вельмі блізкая да тэм і праблем, якія хвалявалі паэта ў перыяд зборніка «Жалейка». Яны былі блізкімі яго душы, яго сэрцу. У Я. Купалы можна знайсці і больш выразна сфармуляваныя сацыяльна-палітычныя патрабаванні. у яго найбольш спелых ідэйна творах можна знайсці і метафарычнае і непасрэднае выяўленне ідэі ўзброенага паўстання. Але ж гэта і зразумела. Я. Купала распачынаў літаратурную дзейнасць у больш познюю гістарычную эпоху, ён быў узняты хваляй першай рускай рэвалюцыі, а Т. Шаўчэнка [illegible]

[illegible] бок праблемы. Я хачу яшчэ раз звярнуць увагу чытача на непасрэдныя творчыя кантакты Купалы з Шаўчэнкам, сказаць некалькі слоў і аб першых перакладах Купалам шаўчэнкаўскіх вершаў, і аб першых купалаўскіх творах, прысвечаных вялікаму Кабзару, і аб некаторых публіцыстычных выступленнях паэта ўжо ў савецкі час—разглядаючы ўсё гэта як своеасаблівую падрыхтоўку да паэмы «Тарасова доля», у якой народны паэт найбольш шырока і поўна выказаў любоў і пашану да творчасці аднаго са сваіх найвыдатнейшых настаўнікаў, класіка ўкраінскай літаратуры.

Да 1909 г. адносяцца вершы. Я. Купалы «Памяці Т. Шаўчэнкі» і «Памяці Шаўчэнкі». У іх паэт дзеліцца пачуццём шчырай радасці, што песня Шаўчэнкі жыве, зрываючы царскія запоры, што гучыць яна на роднай Украіне, што далятае яна і да прастораў Беларусі. Вялікую заслугу Кабзара перад сваім народам Купала бачыў у тым, што [illegible]

Дух збудзіў свайму народу
Сваім гучным словам,
Навучыў любіць свабоду,
Родны край і мову.

(Заканчэнне на 4-й стар.)

На здымку: вокладкі беларускіх выданняў «Кабзара» (1939 і 1952 гг.).

УДЗЯЧНАСЦЬ НАСТАЎНІКУ

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.).

Творчасць Т. Шаўчэнкі была для Купалы ўзорам мужнасці ў барацьбе супраць царскага самаўладства, супраць сацыяльнага і нацыянальнага ўціску. Песня вялікага Кабзара дадавала Купалу рашучасці, у прыватнасці, ва ўмовах спаду рэвалюцыйных настрояў не адступаць ад высокіх грамадзянскіх ідэалаў служэння роднаму народу, адстайваць прынцыпы глыбока праўдзівага і свабодалюбівага мастацтва.

Нездарма ўжо тады, у першыя гады літаратурнай дзейнасці Я. Купалы, яго імя часам супастаўлялася з імем Т. Шаўчэнкі. Так, Ул. Самойлаў у «Мінскім кур'еры» (1908, № 112) ў рэцэнзіі на творы нашага народнага паэта пісаў:

«Няхай ён будзе для беларусаў тым, чым быў Шаўчэнка для Украіны! Пажадаем яму творчых сіл для новых песень і пасадзейнічаем самаму шырокаму распаўсюджанню гэтага першага выпуску тварэнняў сапраўднага беларускага паэта... Прыйдуць лепшыя часы, і за подзвіг яго родны народ заплаціць яму сваёй лепшай удзячнасцю — бяссмерцем».

Гэтыя часы «шчаслівасці яснай» для працоўнага народа, аб якіх Купала марыў у вершы «Памяці Т. Шаўчэнкі» і за якія ён змагаўся ў шматлікіх творах з усім запалам свайго сэрца, прыйшлі пасля перамогі Вялікага Кастрычніка. Натхнёны кастрычніцкімі заваёвамі, савецкі народ разграміў белагвардзейцаў і інтэрвентаў на франтах грамадзянскай вайны, мабілізаваў усе сілы на гаспадарчае і культурнае будаўніцтва. Незабыўны час усенароднага працоўнага энтузіязму, гераічных спраў па пабудове сацыялістычнага грамадства. Жыццё савецкага народа жывіла і ўзбагачала магутны талент Я. Купалы і дало паэту магчымасць узняцца да вяршынь свае творчасці. Такія творы Я. Купалы, як «Арлянятам», «Дзве сястры», «Сыходзіш, вёска, з яснай явы», «Дыктатура працы», «Над ракой Арэсай», вершы ляўкоўскага перыяду, былі яркім сведчаннем таго, што творчае жыццё паэта было неадлучна ад жыцця савецкага народа. Натхнёная, плённая творчасць на карысць сацыялістычнай бацькаўшчыны зра- [illegible]

…скіх вершаў быў апублікаваны з купюрамі. Не дзіва, што калі ў 1935 г. Я. Купала быў запрошаны на адкрыццё помніка Т. Шаўчэнку ў Харкаве, дык ён прыняў удзел у гэтай урачыстасці з нейкім асаблівым хваляваннем. У артыкуле ў газеце «Звязда» (1935, № 74) ён расказваў аб сваёй шчырай радасці за разняволенае слова Шаўчэнкі, аб сваёй гордасці за нашу савецкую Радзіму, якая адкрыццём помніка Т. Шаўчэнку яшчэ раз прадэманстравала пачуццё сям'і адзінай.

Я. Купала ўважліва сачыў за падрыхтоўкай беларускай грамадскасці да святкавання 125-годдзя з дня нараджэння Т. Шаўчэнкі. Яркім выяўленнем яго сардэчных клопатаў аб святкаванні выдатнай даты на Беларусі быў напісаны разам з Я. Коласам і П. Броўкам артыкул для «Звязды» (1938, № 200). У пачатку наступнага года Я. Купала ў складзе беларускай дэлегацыі з вялікім задавальненнем прыняў удзел у святкаванні шаўчэнкаўскага юбілею ў Кіеве. Там ён выступіў з прамоваю на ўрачыстым пасяджэнні, у якой сказаў:

«Нам, беларусам, асабліва родна і дорага гэта неўміручае імя. Доля нашага народа была цесна звязана з доляй Украіны, таксама як і з доляй вялікага, братняга нам, рускага народа. Таксама, як і ўкраінскі народ, стагнаў наш народ пад ярмом польскіх паноў і царызму. Таксама пакутваў наш народ на сваёй зямлі, як пакутвалі і іншыя прыгнечаныя царызмам народы».

Ва ўмовах царскага прыгнёту крылатая песня Шаўчэнкі была пад забаронай. Карэнным чынам становішча змянілася пры Савецкай уладзе. Пра гэта Я. Купала гаварыў так:

«Вялікая Кастрычніцкая рэвалюцыя дала мажлівасць усім народам Савецкага Саюза пазнаць глыбіню і прыгожасць паэзіі геніяльнага Шаўчэнкі ва ўсёй яе паўнаце. Яго паэзія стала ўсенародна-любімай ва ўсіх кутках Савецкага Саюза. На нашай беларускай зямлі Тарасова песня гучыць на поўны голас. Нашы паэты вучацца на яе ўзорах, любяць яе і шануюць. Яны далі нашаму народу мажлівасць пазнаць яе сілу і красу на беларускай мове».

У гэтай сувязі неабходна адзначыць, што калі ў нас рыхтавалася юбілейнае выданне «Кабзара» на беларускай мове, дык Я. Купала прыняў самы актыўны ўдзел у перакладзе твораў Шаўчэнкі і ў рэдагаванні перакладаў. Купала вельмі па-творчаму ставіўся да гэтай працы, і яго пераклады паэм і вершаў «Кацярына», «Таполя», «Тарасова ноч», «Гайдамакі», «Сон», «Каўказ», «Запаведзь», «Ай вы, думы, мае думы», «Думка» («Нашто чорныя мне бровы»), «На вечную памяць Катлярэўскаму» і іншыя з'яўляюцца ўзорам перакладчыцкага майстэрства.

Апроч таго, Я. Купала палічыў сваім пачэсным абавязкам сустрэць знамянальную шаўчэнкаўскую дату шчырым дарам свайго сэрца — паэмай «Тарасова доля», у якой узнёслым паэтычным словам расказаў пра жыццёвы і творчы подзвіг вялікага Кабзара. Паэма вызначаецца гістарызмам у характарыстыцы тагачаснай эпохі і біяграфіі самога паэта, прасякнута эпічным дыханнем шырокіх украінскіх стэпаў з Дняпром і таполямі, беларускіх, абсаджаных прысадамі, гасцінцаў і гаманлівых бароў. У інтанацыі, у рытмічным малюнку, у паасобных вобразах яна блізкая шаўчэнкаўскай паэзіі, і гэта зроблена наўмысна, каб чытач у паэме адчуў сапраўднага Шаўчэнку з яго сялянска-прыгонпай доляй і вольналюбівай песняй, з яго пранесенай праз усё жыццё марай аб шчасці, з вымушанымі блуканнямі па свеце, з яго пашанай да перадавых людзей і нянавісцю да царскіх служак. І можа таму так пранікнёна гучаць радкі паэмы, што праходзіць праз яе адчувальная паралель: у мінулым адна была доля ў беларуса і ўкраінца, як і доля Шаўчэнкі і Купалы...

Паэма пісалася ў атмасферы здабытага шчасця, і таму, мабыць, вельмі заканамерны зварот Купалы да свайго вялікага сабрата ў эпілогу—запрашэнне паглядзець на сённяшнюю радасную, роўную сярод роўных Украіну.

І перакладамі, і публіцыстычнымі выступленнямі, і паэмай «Тарасова доля» Я. Купала і ад сябе і ад свайго народа выказаў шчырую любоў да вялікага Кабзара.

Я. ШАРАХОЎСКІ.

У навуковай бібліятэцы Харкаўскага дзяржаўнага ўніверсітэта захоўваюцца рэдкія выданні твораў Т. Шаўчэнкі. Сярод іх — зборнік «Новыя вершы Пушкіна і Шаўчэнкі», выдадзены ў Лейпцыгу ў 1859 г., першае выданне паэмы «Гайдамакі» ў Пецярбургу, двухтомны збор твораў паэта, выпушчаны ў Празе ў 1876 г.

Работнікі бібліятэкі рыхтуюць выстаўку старых і рэдкіх выданняў Т. Шаўчэнкі.

На здымку: вучоны сакратар бібліятэкі **В. Мазманьянс** (злева) і загадчыца аддзела рэдкіх кніг **В. Харчанка** падбіраюць літаратуру для экспазіцыі.

Фота **Е. Андрэева.** Фотахроніка ТАСС.

Расце, развіваецца...

Творчасць Шаўчэнкі ў Беларусі вельмі папулярная. Яшчэ да Кастрычніка ўзнікла і паспяхова развіваецца ў нашы дні беларускае шаўчэнказнаўства.

Першыя заметкі і водгукі беларус- [illegible]

…ў беларускай газеце «Наша ніва». Шмат надрукавана такіх артыкулаў, прысвечаных жыццю і творчасці Шаўчэнкі, у 1911 і 1914 гг. — у сувязі з юбілейнымі датамі Кабзара. З іх, уласна, і пачынаецца гісторыя беларускага шаўчэнказнаўства.

У артыкулах «Нашай нівы» часта гаварылася, чаму ўкраінскі Кабзар дарагі і блізкі беларускаму народу. «Нам, беларусам, Шаўчэнка тым дораг, — адзначалася ў адным з іх, — што ён ужо больш як паўсталецця выказваў тыя думкі, якімі мы цяпер жывём. Не адзін з нас прачнуўся, чытаючы «Кабзара». Шаўчэнка нам паказвае, як ісці... Дык няхай жа словы Шаўчэнкі будуць і для нас, беларусаў, падмогай у змаганні жыцця».

Прагрэсіўныя беларускія пісьменнікі і літаратуразнаўцы, разумеючы вялікую грамадскую ролю творчасці ўкраінскага паэта-рэвалюцыянера, заклікалі свой народ чытаць «Кабзара» і паважаць яго аўтара, як бацьку. Гэтую думку выказаў Янка Купала ў вершы 1913 г. «Памяці Шаўчэнкі» («Ад гасцінца да гасцінца»), а крытыкі і публіцысты — у артыкулах «Нашай нівы». Напрыклад, Лявон Гмырак пісаў: «Шаўчэнкаўскага «Кабзара»... кожны свядомы беларус павінен прачытаць; трэба, каб вялікі ўкраінскі паэт папраўдзе стаў і нам бацькам мілым, як гэта жадае ў сваім вершы Я. Купала».

У 1914 г. у сувязі са стагоддзем з дня нараджэння Т. Шаўчэнкі значна актывізавалася вывучэнне яго жыцця і творчасці беларускімі літаратарамі. З прац гэтага часу асаблівае месца займаюць артыкулы Максіма Багдановіча і Рамуальда Зямкевіча.

З прац Багдановіча, прысвечаных украінскай літаратуры, першае месца займаюць артыкулы пра Кабзара: «Краса и сила. Опыт исследования стиха Т. Г. Шевченко» і «Памяти Т. Г. Шевченко». Трэба адзначыць смеласць і высакароднасць Багдановіча, які не пабаяўся публічна выступіць у абарону паэта-рэвалюцыянера ў перыяд, калі царызм сурова забараняў ушаноўваць яго памяць.

М. Багдановіч адзначыў «незаслужаныя крыўды», якія нанёс царызм украінскаму народу. Аналізуючы паэзію Кабзара, ён падкрэсліў перш за ўсё яе свабодалюбівыя сацыяльна-палітычныя ідэі, што ўзмацняла агітацыйны характар выступлення.

Праца Р. Зямкевіча была апублікавана на старонках «Нашай нівы» 24 лютага 1911 г. У ёй упершыню пастаўлена цікавае і важнае пытанне пра сувязь Шаўчэнкі з беларусамі і іх культурай. Аб гэтым гаворыць сам загаловак артыкула: «Тарас Шаўчэн- [illegible]

…кавіўся беларускім літаратурным адраджэннем». Гэта відаць з таго, што ён падпісаўся на літаратурны альманах «Rocznik Literacki», у якім выдаўца Падбярэзкі меў намер друкаваць і беларускія творы (на што цэнзура не дала дазволу). Заканчваецца артыкул Зямкевіча вывадам: «Літаратурная цікавасць адных да адных у беларусаў і ўкраінцаў, на нашу думку, будзе ўсё больш і больш узрастаць. Дзеля гэтага ўжо пакладзен моцны фундамент з абедзвюх старон».

У савецкую эпоху вывучэнне літаратуры набыло новы размах і характар.

У першае дзесяцігоддзе Савецкай Беларусі з артыкуламі пра Шаўчэнку выступілі многія беларускія літаратары. Трэба адзначыць змястоўны аглядны артыкул П. Бузука «Аб беларуска-ўкраінскім пабрацімстве», апублікаваны з прычыны першага прыезду ўкраінскіх савецкіх пісьменнікаў у Мінск у 1928 г. («Маладняк» № 7, 1928).

З новым уздымам і цікавасцю паставіліся пісьменнікі і літаратуразнаўцы Савецкай Беларусі да асобы і творчасці Шаўчэнкі ў час падрыхтоўкі і святкавання яго 125-гадовага юбілею з дня нараджэння (1939). Гэты юбілей, які ператварыўся ў свята дружбы народаў СССР, выклікаў шмат новых прац, прысвечаных вялікаму Кабзару. Такія працы з'явіліся і ў Беларусі, прычым яны належаць як беларускім, так і ўкраінскім і рускім шаўчэнказнаўцам.

Сярод работ, прысвечаных Шаўчэнку ў сувязі са 125-годдзем з дня яго нараджэння, важнае месца займаюць даследаванні дабратворнага ўплыву «Кабзара» як на ўкраінскую, так і на іншыя братнія літаратуры, перш за ўсё — на беларускую. Пры гэтым неабходна падкрэсліць, што ў распрацоўцы праблемы характару ўплыву ўкраінскага Кабзара на беларускую культуру і літаратуру ініцыятыва заўсёды належала беларускім пісьменнікам і літаратуразнаўцам.

У студзені 1939 г. у газеце «Савецкая Украіна» з'явіўся артыкул «Шаўчэнка і беларуская літаратура» Пятра Глебкі. У сакавіку гэтага ж года былі апублікаваны артыкулы «Шаўчэнка і беларуская паэзія» Якуба Коласа ў газеце «Літаратура і мастацтва», «Т. Р. Шаўчэнка і беларуская літаратура» В. Барысенкі ў газеце «Сталинская молодёжь», «Шаўчэнкаўскія матывы ў творчасці Янкі Купалы» гэтага ж аўтара і «Пад жыватворным уплывам Шаўчэнкі» М. Ларчанкі ў «Літаратуры і мастацтва». У шырокім плане ставілася пытанне аб вялікім і плённым уздзеянні Шаўчэнкі на беларускую літаратуру.

Вялікую ролю ў высвятленні ўплыву Шаўчэнкі на беларускую літаратуру адыгралі выступленні на Шаўчэнкаўскім пленуме праўлення Саюза савецкіх пісьменнікаў СССР у Кіеве ў маі 1939 г. Янкі Купалы і Якуба Коласа. У іх выступленнях асветлены прычыны папулярнасці Шаўчэнкі сярод беларускага народа і яго ўздзеяння на фальклор і літаратуру Беларусі.

«Доля нашага народа, — гаварыў Янка Купала, — была цесна звязана з доляй Украіны, таксама як і з доляй вялікага, братняга нам, рускага народа...» Вось чаму глыбока народнае слова ўкраінскага Кабзара дружна падхапілі працоўныя масы Беларусі.

Якуб Колас дэталёва спыніўся на гістарычных прычынах, якія абумовілі цесную дружбу і ўзаемасувязі ўкраінскага і беларускага народаў. У яго прамове галоўная ўвага аддадзена ўплыву ўкраінскага Кабзара на паэзію Купалы, на яго ўласную творчасць і паэзію Паўлюка Труса. Сведчанні Коласа назаўсёды застануцца адной з першакрыніц вывучэння праблемы «Шаўчэнка і Беларусь».

У 1939 г. у газеце «Звязда» былі апублікаваны ўспаміны Змітрака Бядулі «Водгукі кабзарскіх струн», у якіх беларускі пісьменнік расказаў аб ідэйна-пафасным уплыве ўкраінскага паэта на яго светапогляд і творчасць. Гэтыя ўспаміны дапаўняюць адзначаную працу Коласа.

У сувязі са 125-годдзем з дня нараджэння Шаўчэнкі «Учёные записки» Мінскага педінстытута за 1940 г. апублікавалі артыкул В. Барысенкі «Тарас Шаўчэнка і Янка Купала (Шаўчэнкаўскія матывы ў творчасці Купалы ў дакастрычніцкай пары)». Гэтая праца не пазбаўлена істотных недахопаў, аднак яна з'яўляецца першым даследаваннем, у якім дастаткова грунтоўна асвятляецца ўплыў Шаўчэнкі на беларускую літаратуру не ўвогуле, а на творчасць аднаго, найбольш характэрнага ў гэтых адносінах пісьменніка — Янку Купалу.

Пачынаючы з 1951 г., у беларускім шаўчэнказнаўстве намеціўся новы ўздым. У прыватнасці, з гэтага часу стала больш або менш сістэматычна і ўсебакова распрацоўвацца праблема «Шаўчэнка і Беларусь».

З выпадку 90-годдзя з дня смерці Шаўчэнкі Ю. Пшыркоў апублікаваў артыкул у часопісе «Беларусь», дзе закранаў пытанне аб уплыве ўкраінскага паэта на беларускую літаратуру.

У сярэдзіне 1953 г. у часопісе «Полымя» быў апублікаван артыкул М. Ларчанкі «Янка Купала і Тарас Шаўчэнка». У ім аўтар улічыў і станоўчае і адмоўнае папярэдніх работ на гэтую тэму і больш глыбока высветліў сувязь творчасці Купалы з паэзіяй Шаўчэнкі.

Прыкладна тое ж трэба сказаць пра артыкул В. Івашына «Максім Багдановіч аб украінскай літаратуры», апублікаваным у «Полымі» ў першай палавіне 1954 г., а таксама аб артыкуле Н. Лапідуса «М. Багдановіч і Т. Шаўчэнка», змешчаным ва «Учёных записках» Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ул. І. Леніна.

Увосень 1958 г. у часопісе «Полымя» выступіў са змястоўным артыкулам «Тарас Шаўчэнка і Беларусь» літаратуразнаўца С. Александровіч.

Нашымі літаратарамі напісана багата і такіх прац, у якіх закранаюцца або ставяцца іншыя пытанні і праблемы шаўчэнказнаўства.

Беларускае шаўчэнказнаўства на працягу свайго паўстагадовага развіцця дасягнула значных поспехаў перш за ўсё ў распрацоўцы складанай і важнай праблемы ўплыву ўкраінскага Кабзара на беларускую літаратуру і народна-песенную творчасць.

Паспяховае развіццё шаўчэнказнаўства ў Беларусі — пераканаўчае сведчанне не толькі велізарнага значэння Шаўчэнкі як пісьменніка, але і непарушнай братняй дружбы і ўзаемападтрымкі ўкраінскага і беларускага народаў.

П. АХРЫМЕНКА.

Прысвечаны Кабзару

На філалагічным факультэце Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Ул. І. Леніна адбыліся літаратурныя чытанні, прысвечаныя стагоддзю з дня смерці Тараса Шаўчэнкі.

З дакладам «Т. Р. Шаўчэнка і беларуская літаратура» выступіў выкладчык беларускай літаратуры, кандыдат філалагічных навук А. Лойка.

Кандыдат філалагічных навук дацэнт В. Захарава зрабіла даклад на тэму «Фальклорныя элементы ў творчасці Т. Шаўчэнкі».

Пытанню «Шаўчэнка і замежныя славянскія літаратуры» прысвечаны даклад кандыдата філалагічных навук дацэнта В. Цімафеевай.

25 выкладчыкаў і студэнтаў выязджалі на Мінскі аўтамабільны завод, дзе правялі гутаркі сярод рабочых аб жыцці і творчасці вялікага Кабзара.

Л. АКАЛОВІЧ.

* * *

У чытальнай зале бібліятэкі цэлюлозна-папяровага камбіната «Герой працы» ў Добрушы ўстаноўлен стэнд, які расказвае аб жыцці і творчай дзейнасці вялікага Кабзара.

Калектывы мастацкай самадзейнасці Добруша рыхтуюць канцэрт, прысвечаны памяці Тараса Шаўчэнкі. Будуць чытацца творы паэта, выконвацца песні, напісаныя на яго словы. Драматычны калектыў (кіраўнік А. Навадворская) рыхтуе ўрывак з п'есы «Назар Стадоля».

А. КУРЛОВІЧ.

Новая экспазіцыя ў музеі

У трылогіі Я. Коласа «На ростанях» вельмі добра адлюстраваны рэвалюцыйныя падзеі 1905 — 1907 г. на Палессі, у прыватнасці ў Пінску. Але ў Пінскім краязнаўчым музеі да гэтага часу спецыяльнай экспазіцыі, прысвечанай рэвалюцыйнаму мінуламу, не было. Гэты недахоп навуковыя супрацоўнікі музея ліквідавалі. Нядаўна тут створана цікавая экспазіцыя. Сярод матэрыялаў — паведамленні аб забастоўках рабочых галоўных майстэрань чыгунак у Пінску 2 студзеня 1905 г., абвінаваўчы акт супраць пінскай групы РСДРП, якая арганізавала забастоўку ў знак пратэсту супраць расстрэлу мірнай дэманстрацыі рабочых 9 Студзеня 1905 г. у Пецярбургу і інш.

Працоўныя горада з цікавасцю аглядаюць новую экспазіцыю.

М. БАГДАНАЎ.

У дараслага — сямігадзінны рабочы дзень. А ў школьніка?

(Заканчэнне. Пачатак на 2-й стар.).

Работнікі Беларускага навукова-даследчага санітарнага інстытута абследавалі 500 вучняў школ Мінска і Гродна. Яны ўстанавілі, што 36 працэнтаў вучняў зусім не бываюць на паветры (пераходы ў школу і са школы не ўлічваюцца), 19 працэнтаў адводзяць на гэта менш гадзіны. Атрымліваецца, што па сутнасці больш палавіны ўсіх вучняў на вуліцы амаль не бывае.

Вы аддалі дзіця ў першы клас. На працягу трох — чатырох апошніх год яно было ў дзіцячым садзе або выхоўвалася дома. Але ў абодвух выпадках яно мела пэўны рэжым: у адзін і той жа час ела, гуляла, адпачывала. І раптам у адзін дзень усё стала інакш. Прывычны ўклад жыцця мяняецца зусім: амаль кожны дзень у дзіцяці чатыры ўрокі, і апроч фізічнай нагрузкі (трэба адседзець тры — чатыры гадзіны) дадаецца яшчэ і разумовая. Пераламаць, прыстасаваць дзіцячы арганізм да новых умоў — не так проста. І, як правіла, першакласнікі адразу ж пачынаюць сябе адчуваць горш. З'яўляюцца стомленасць і празмерная ўзрушанасць. І патрэбна нямала часу, пакуль усё ўвойдзе ў норму.

Ці можна зменшыць гэтую нагрузку? Так, можна. Іменна з гэтай мэтай Савет Міністраў РСФСР, а ўслед за ім і Савет Міністраў БССР зацвердзілі вясною мінулага года Палажэнне, у якім указалі, што па рашэнню педсавета школы можна ўстанаўліваць працягласць урока для першакласнікаў у 35 хвілін.

Але да гэтага часу толькі ў адной школе Мінска (у 41-й) перайшлі на 35-хвілінны ўрок для першакласнікаў, хоць такія магчымасці ёсць у многіх школах. Да некаторых жа школ гэтае палажэнне нават не даведзена.

Нельга сказаць, што педагагічныя калектывы школ не лічацца з такой вялікай перагрузкай дзяцей. Мне давялося гутарыць з дырэктарамі, завучамі і выкладчыкамі 15-й, 42-й, 56-й, музычнай і іншых сярэдніх школ Мінска, і ўсе яны ў адзін голас гавораць, што сетка гадзін непамерна вялікая для ўсіх класаў.

— Калі ў школах было ўведзена палітэхнічнае навучанне, — расказваюць яны, — мы меркавалі, што адпаведна зменшыцца колькасць гадзін на іншыя дысцыпліны. Ды гэтага не адбылося. Усё, што мы можам цяпер зрабіць — будаваць урок так, каб менш задаваць на дом. Але ж у нас ёсць зацверджаныя Міністэрствам асветы БССР праграмы і планы, а яны для нас — закон. Мы скардзімся на перагрузку, але зменшыць сетку гадзін не можам. Больш таго, мы ведаем, што агульная нагрузка ў школах у РСФСР, ва Украінскай ССР, у іншых рэспубліках меншая, чым у Беларусі.

Увядзенне новай навучальнай праграмы, навучальных планаў, як заяўляюць настаўнікі, не вырашыла праблемы перагрузкі і ўпарадкавання рэжыму ў школе. Невялікае скарачэнне праграм па асобных прадметах нічога не дало. Трэба, каб Міністэрства асветы БССР яшчэ раз і грунтоўна перагледзела праграмы.

Але ў міністэрстве зусім іншая думка.

— Перагрузкі ў праграмах фактычна няма, — гаворыць міністр І. Ільюшын. — Проста ў школах няма кантролю за рэгламентам хатніх заданняў. Па-другое, не столькі вучні перагружаны, колькі яны самі лічаць, што гэта так. А настаўнікі не разбіваюць гэтых поглядаў.

Я пытаюся ў міністра, ці можна яшчэ скараціць гадзіны.

— Не, — адказвае І. Ільюшын, — нельга. Мы зрабілі ўсё, што толькі можна было. Калі стаць на шлях далейшага скарачэння, дык у ведах вучняў будуць сур'ёзныя недахопы, і яны не здолеюць паступаць у вышэйшыя навучальныя ўстановы.

Я задаю міністру трэцяе пытанне: хіба можна лічыць нармальным тое, што вучань амаль не мае часу адпачыць, выйсці на вуліцу?

— А там яму няма чаго рабіць, — гаворыць І. Ільюшын. — Такі адпачынак яму зусім не патрэбен. Дзіця павінна быць увесь час занята. Іменна на гэта мы арыентуем школу.

Ці мае рацыю, міністр? Па-мойму, не. Праўда, у мінулым годзе міністэрства збірала нараду настаўнікаў-прадметнікаў, і тыя сапраўды гаварылі, што ўсё скарочана да мінімума. Але хацелася б ведаць: які літаратар, фізік ці гісторык скажа, што па яго прадмету праграмы вялікія? Натуральна ўявіць адваротнае. Значыць, тут патрэбен нейкі іншы падыход.

Давайце прыгадаем нашы школьныя гады і падумаем: што з пройдзенага намі захавалася ў памяці, што спатрэбілася нам у жыцці? Ці ўсё? Не!

Вось чаму мне здаецца, што пытанне аб скарачэнні праграм павінна абмяркоўвацца не толькі настаўнікамі, але і ўсёй нашай грамадскасцю. Сюды трэба прыцягнуць інжынераў і будаўнікоў, журналістаў і літаратараў, аграномаў і ўрачоў, работнікаў партыйных, савецкіх, камсамольскіх і прафсаюзных органаў і з іх дапамогаю распрацаваць такія праграмы, якія сапраўды адпавядалі б духу часу і не перагружалі дзяцей.

Можна ў значнай ступені разгрузіць школьніка і ад грамадскіх абавязкаў. Напрыклад, Міністэрства асветы Грузінскай ССР выдала яшчэ ў 1956 г. «Палажэнне аб санітарна-гігіенічным рэжыме ў школе», у якім указала, што «кожны школьнік можа мець толькі адну пастаянную па выбару школьніка нагрузку» і што «правядзенне ў нядзельныя дні якіх-небудзь мерапрыемстваў, апроч спартыўных, катэгарычна забараняецца». А хіба такога абмежавання нельга мець у нашай рэспубліцы?

Свае межы мае і ўседлівасць вучня. Настае такі момант у падрыхтоўцы хатніх заданняў, калі нават пры самым сур'ёзным стаўленні да справы, дзіця пачынае стамляцца і ўсё астатняе робіць паспешліва, абы як. Атрымліваецца тая ж карціна: чым больш задаецца на дом, тым менш засвойваецца.

Наша агульнаадукацыйная школа павінна даваць трывалыя, глыбокія веды, такія веды, якія адпавядалі б вялікай эпосе камуністычнага будаўніцтва. Але прышчапляць гэтыя веды трэба разумна. Нельга пазбаўляць школьніка ўсіх радасцей, звязаных з дзіцячымі гадамі, нельга перагружаць дзіця празмерна і на шкоду яго здароўю. Маленства ёсць маленства, і пра гэта мы, дарослыя, павінны памятаць.

В. ШАЦІЛА.

ЦЭХ КУЛЬТУРЫ

Цэхам культуры называюць сваю бібліятэку рабочыя і інжынеры Гомельскага паравознага дэпо. І гэта не выпадкова. Кніга трывала ўвайшла ў быт паравознікаў, стала іх сябрам і дарадцам у жыцці і працы.

На паліцах бібліятэкі, паслугамі якой карыстаюцца 870 чалавек, размешчана 10.150 кніг па розных галінах ведаў. Доступ да кніжных паліц — свабодны. Шукаць патрэбную кнігу доўга не трэба. Уся літаратура размеркавана па раздзелах. Патрэбны, скажам, чытачу кнігі аб цеплавозах, лакаматывах — да яго паслуг раздзел «У дапамогу паравозным брыгадам».

Загадвае бібліятэкай Вольга Антонаўна Раманенка. Тут яна працуе ўжо больш дзевяці год.

Два — тры разы на тыдзень Вольга Антонаўна абавязкова абходзіць цэхі дэпо, гутарыць з рабочымі і інжынерамі, прымае папярэдне заказы на тыя або іншыя кнігі.

— Для нас гэта вельмі зручна, — гаворыць ударнік камуністычнай працы токар Уладзімір Сямёнаў, — скажы толькі Вользе Антонаўне, якія табе патрэбны кнігі. Яна запіша, а пасля гудка забяжы ў бібліятэку — і літаратура табе падрыхтавана.

У чырвоным кутку дэпо бібліятэка часта наладжвае канферэнцыі чытачоў, літаратурныя вечары. У мінулым годзе паравознікі прынялі ўдзел у канферэнцыі чытачоў па твору Ул. І. Леніна «Вялікі пачын», абмеркавалі раман Ус. Кочатава «Браты Яршовы». Цікава і змястоўна прайшлі літаратурна-мастацкія вечары на тэмы «Камунізм пачынаецца сёння», «Хто не працуе, той не есць».

Вялікую ўвагу свайму цэху культуры аддаюць адміністрацыя і грамадскія арганізацыі дэпо. У мінулым годзе на набыццё новых кніг выдаткавана 9.700 рублёў, сёлета запланавана — яшчэ больш.

В. СЯМЁНАЎ, Ул. ТАНАНА.

На здымку: у бібліятэку зайшлі пацікавіцца навінкамі літаратуры машыніст-інструктар **І. Кульвінскі,** каваль **Э. Дзмітрыеў** і іншыя чытачы.

Фота **І. Зігельмана.**

Спаборніцтва з прапагандыстамі кнігі Украіны

Гомельскі аблкнігагандаль спаборнічае з работнікамі кніжнага гандлю Чарнігаўскай вобласці.

Нядаўна мы падводзілі вынікі гэтага спаборніцтва за мінулы год. У Гомель прыехалі госці з Украіны.

Намеснік дырэктара Чарнігаўскага аблкнігагандлю Л. Аронаў падзяліўся вопытам рэалізацыі літаратуры.

— Мы яшчэ ў 1959 годзе, — сказаў ён, — адкрылі спецыялізаваныя магазіны па продажу вучэбна-педагагічнай, медыцынскай, тэхнічнай, нотна-музычнай літаратуры. Гэта вельмі зручна пакупніку і выгадна аблкнігагандлю. Напрыклад, за апошнія два гады рэалізацыя нотна-музычнай літаратуры павялічылася ў пяць разоў.

Госць расказаў аб вопыце работы кнігапош і кніжных столікаў.

Рэалізацыя літаратуры пазамагазіннымі метадамі гандлю летась па Чарнігаўскай вобласці склала 44 працэнты ад агульнага плана продажу літаратуры.

Дэлегацыя гомельскіх кнігагандлёвых работнікаў пабывала ў Чарнігаве, дзе пазнаёмілася з вопытам працы перадавых кніжных магазінаў.

Р. МАРГОЛІН,
загадчык Гомельскага кніжнага магазіна № 10.

У мінскім цырку пачаўся паказ новай праграмы. На манежы выступаюць дагестанскія канатаходцы пад кіраўніцтвам народнага артыста РСФСР і Дагестанскай АССР Гаджыкурбанава. У праграме — ілюзійны атракцыён Рубанава, акрабаты з падкіднымі дошкамі пад кіраўніцтвам заслужанага артыста РСФСР Кажэўнікава, арыгінальныя більярдысты Белавусавы і інш. Цікавыя дывановыя клоуны Казлоўскі і Рэйт.

На здымку: артыстка-балансёр Вераніка **Бірына.**

Чытачы паведамляюць

У Віцебску адбылася творчая справаздача балетных студый Палаца культуры мясцовай прамысловасці, Полацкага гарадскога Дома культуры і Аршанскага Палаца піянераў. Удзельнікі самадзейнасці з Полацка паказалі харэаграфічную карцінку «Казка ў лесе» і «Снежную фантазію». Юныя танцоры з Аршанскага Палаца піянераў выканалі танец з шалікамі, танец Чырвонай Шапачкі і Шэрага Воўка з балету Чайкоўскага «Спячая прыгажуня».

Разнастайнымі былі выступленні балетнай студыі Віцебскага Палаца культуры мясцовай прамысловасці (балетмайстар П. Мухартаў).

М. ТЫШЭВІЧ.

* * *

Рэчыцкая раённая бібліятэка правяла тэматычны вечар «Мы Радзіму славім працаю». Ударнікі камуністычнай працы, перадавыя жывёлаводы раёна абмяняліся вопытам работы.

М. ГАТОЎКІН.

* * *

У Лунінцы адкрыты шырокаэкранны кінатэатр «Кастрычнік» на 330 месц.

Днямі ў горадзе ўступіў у эксплуатацыю новы клуб чыгуначнага вузла, дзе ёсць спецыяльная глядзельная зала на 300 месц.

А. КАЗІМІРАЎ.

Галоўны рэдактар Нічыпар ПАШКЕВІЧ.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Аляксандр БУТАКОЎ, Кастусь ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Аркадзь МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), Пятро ПРЫХОДЗЬКА, Раман САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), Мікола ТКАЧОЎ, Янка ШАРАХОЎСКІ, Іван ШАЦІЛА, Рыгор ШЫРМА.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск

АДРАС РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-25-25, аддзела літаратуры—3-22-04, аддзела мастацтва — 3-24-62, аддзела культуры—3-20-54, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі — 3-11-03.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.

АТ 00112

Друкарня імя Сталіна.